

Briuselis, 2022 10 13
COM(2022) 518 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Užtikrinti ES teisės aktų vykdymą, kad Europa būtų naudinga

Užtikrinti ES teisės aktų vykdymą, kad Europa būtų naudinga

I. ĮVADAS

Europos Sąjunga yra teisės bendrija, grindžiama bendromis valstybių narių vertybėmis. Jos pagrindas – ES teisės taikymas ir vykdymo užtikrinimas ir teisinės valstybės principo laikymasis. Užtikrindama, kad ES būtų naudinga gyventojams, įmonėms ir mūsų aplinkai, ji pasitelkia teisę – vertingiausią savo turtą. ES teisės viršenybės principas grindžiamas lygybės prieš Sutartis principu. Jį taikant, visoje ES kiekvienam užtikrinamos lygios teisės, o tai reiškia, kad visose valstybėse narėse kiekviena ES teisės nuostata turėtų turėti tą pačią reikšmę ir turi būti vienodai taikoma. Grįsdama savo veiksmus teise, ES gali kuo geriau išnaudoti vidaus rinkos privalumus, skatinti mus pereiti prie žalesnės ir labiau skaitmeninės Europos, ginti ir propaguoti mūsų vertybes, vykdyti ir skatinti veiksmingą teisminį bendradarbiavimą ir užtikrinti ir stiprinti mūsų Sąjungos saugumą. Todėl taisyklėmis grindžiama sistema yra būtina įgyvendinant ES viziją Europoje ir visame pasaulyje, nes be jos negali būti teisingumo, demokratijos ir pagarbos pagrindinėms teisėms. Komisija yra įsipareigojusi aktyviau propaguoti ir siekti užtikrinti gyventojų teises, pagrindines laisves ir teisinės valstybės principo laikymąsi. ES teisinis ir demokratinis pagrindas stiprinamas reikšmingai spartinant darbą pagrindinėmis kryptimis, pvz., metinių teisinės valstybės principo taikymo ataskaitų¹ rengimą, Europos demokratijos veiksmų plano² ir ES pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) atnaujintos įgyvendinimo strategijos vykdymą³.

Siekiant šio tikslo būtina užtikrinti, kad ES teisės aktai būtų vykdomi. Tai pasiekti – viena svarbiausių Komisijos užduočių, nes ES sutartis pasirašiusios valstybės narės patikėjo Komisijai sergėti Sutartis⁴ ir apskritai ES teisę. Gavus šią visa apimančią užduotį, Komisijai teko pagrindinė atsakomybė užtikrinti, kad teisės aktai būtų vykdomi. Ji šią užduotį vykdo visų pirma bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis ir stebėdama, kaip jos įgyvendina ir taiko ES teisę. Šiame komunikate išsamiau išdėstoma, kaip Komisija ją vykdo rengiant ES teisės aktus, perkeltiant juos į nacionalinę teisę, įgyvendinant ir praktiškai taikant. Taip, kaip saugodama teisinės valstybės principą Komisija visų pirma rūpinasi, kad būtų užkirstas kelias problemoms atsirasti, taip ir užtikrinant ES teisės vykdymą geriausia visų pirma užkirsti kelią pažeidimams. Siekiant užtikrinti, kad kuo anksčiau būtų pradėta laikytis reikalavimų, labai svarbu, kad Komisija ir valstybės narės kasdien bendradarbiautų tarpusavyje. Tačiau, siekiant pašalinti ES teisės pažeidimus, galiausiai dažnai reikia vykdyti pažeidimų nagrinėjimo procedūras ir net pasinaudoti galimybe perduoti bylas prieš valstybes nares Europos Sąjungos Teisingumo Teismui (toliau – Teisingumo Teismas).

¹ Komisijos komunikatas „2022 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Teisinės valstybės padėtis Europos Sąjungoje“, COM(2022) 500 *final*.

² Komisijos komunikatas dėl Europos demokratijos veiksmų plano, COM(2020) 790 *final*.

³ Komisijos komunikatas „Pagrindinių teisių chartijos taikymo ES stiprinimo strategija“, COM(2020) 711 *final*.

⁴ Europos Sąjungos sutarties 17 straipsnis.

Veiksmingai užtikrinus vykdymą pasiekama, kad ES gyventojai ir įmonės kuo greičiau pajustų bendrai sutartų taisyklių teikiamą naudą ir galėtų pasikliauti, jog jų pagrindinės teisės visada bus gerbiamos, nesvarbu, kur Europos Sąjungoje jie dirba ar gyvena. Todėl, valstybėms narėms integruojant ES taisykles į savo teisinę sistemą, Komisija teikia joms paramą ankstyvame šio proceso etape siekdama užtikrinti, kad nuo pat pradžių ES teisė būtų tinkamai įgyvendinama ir taikoma. Remiantis tuo taip pat galima paaiškinti, kodėl Komisijos dedamų vykdymo užtikrinimo pastangų nederėtų vertinti tik pagal pažeidimų nagrinėjimo procedūrų skaičių, nes ji siekia užkirsti kelią pažeidimams, o jų padarymo atveju – užtikrinti, kad jie kuo greičiau būtų pašalinti.

Svarbų vaidmenį veiksmingai taikant ES teisę atlieka ne tik Komisija ir nacionalinės vyriausybės, bet ir kiti subjektai. Kai kuriems iš jų, pvz., nacionaliniams teismams, nacionalinėms konkurencijos ir reguliavimo institucijoms arba teisės aktais įsteigtoms institucijoms, kaip antai vartotojų apsaugos įstaigoms ar nepriklausomoms duomenų apsaugos priežiūros įstaigoms, tenka oficialus vaidmuo. Dėmesį į galimus pažeidimus ir būtinybę juos pašalinti padeda atkreipti ir pilietinė visuomenė bei pavieniai asmenys.

Šiame komunikate išdėstoma, kaip Komisija suaktyvino ir išplėtojo savo veiklą vykdymo užtikrinimo srityje, siekdama, kad ES teisės būtų vienodai laikomasi visose valstybėse narėse, ir kuo labiau padidinti konkrečią naudą, kurią jos atliekamas įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo darbas teikia kasdieniame ES žmonių gyvenime⁵.

II. ES TEISĖS TEIKIAMŲ PRIVALUMŲ IŠNAUDOJIMAS

Gyventojai ir įmonės tikisi, kad valstybės narės greitai ir teisingai įgyvendins ES bendrai sutartas taisykles ar perkels jas į nacionalinę teisę ir visapusiškai taikys. ES taisyklių vykdymo užtikrinimas yra labai svarbus ES politikos įgyvendinimo aspektas ir neatsiejamas nuo politikos formavimo. ES teisės aktai priimami kruopščiai įvertinus galiojančius nacionalinius ir ES teisės aktus, pasikonsultavus su visuomene ir nustatius jų poveikį aplinkai, visuomenei ir ekonomikai⁶. Jie priimami po įtraukaus ir skaidraus teisėkūros proceso – jame dalyvauja Europos Parlamentas ir Taryba, taip suteikiant galimybę politikams ir politikos formuotojams pareikšti nuomonę apie tai, kaip aptariamai teisės aktai bus įgyvendinami praktiškai. Siekiant, kad priimti teisės aktai duotų numatytą poveikį, visose valstybėse narėse jie turi būti taikomi visapusiškai, teisingai, vienodai ir laiku.

Sąlygų dirbti ir užsiimti verslu bet kurioje ES šalyje sudarymas

ES taisyklėmis dėl **profesinių kvalifikacijų pripažinimo** specialistams sudaromos

⁵ Šis komunikatas grindžiamas ankstesniais komunikatais, kuriais apibrėžiama Komisijos veiksmų, susijusių su skundais ir pažeidimais, sistema ir taisyklės, tačiau jų nepakeičia. Visų pirma žr. Komisijos komunikatą „ES teisė. Geresnis taikymas – geresni rezultatai“ (C/2016/8600) (toliau – 2016 m. komunikatas).

⁶ Pagal 2021 m. lapkričio 3 d. Geresnio reglamentavimo gaires, žr. https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how/better-regulation-guidelines-and-toolbox_lt.

palankesnės sąlygos teikti paslaugas visoje ES ir kartu užtikrinama geresnė vartotojų apsauga. Vis dėlto valstybės narės šias taisykles įgyvendino nenuosekliai, o kai kuriose valstybėse narėse darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims taikytos sudėtingesnės procedūros nei kitose. Reaguodamos į pažeidimų nagrinėjimo procedūras, valstybės narės iš dalies pakeitė savo teisės aktus ir užtikrino, kad piliečiai ir įmonės galėtų pasinaudoti tų taisyklių teikiamais privalumais. Be to, bendradarbiaudamos Bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo darbo grupėje, valstybės narės sudarė palankesnes sąlygas darbuotojams teikti paslaugas savo teritorijoje, nes iš profesijų, dėl kurių reikėjo atlikti išankstinę patikrą, sąrašo išbraukė 217 profesijų.

Valstybėms narėms patobulinus nacionalinių **socialinės apsaugos sistemų** koordinavimą, gyventojai taip pat gali veiksmingai naudotis laisvo judėjimo teise. Siekdama apsaugoti laisvą darbuotojų judėjimą ir užtikrinti socialinės apsaugos sistemų koordinavimą, Komisija pradėjo procedūras prieš dvi valstybes nares – jos mokėjo mažesnes išmokas šeimai valstybės teritorijoje dirbantiems ES piliečiams, kurių vaikai gyveno valstybėje narėje, kurioje pragyvenimo išlaidos laikytos mažesnėmis. Vienoje iš šių bylų Teisingumo Teismas jau patvirtino Komisijos poziciją ir priėmė sprendimą, kad koreguoti išmokas šeimai pagal išmokas gaunančių vaikų gyvenamosios vietos valstybę – neteisėta.

Naudojant **SOLVIT** – bendradarbiavimo mechanizmą tarpvalstybinėms problemoms spręsti – sudaromos sąlygos anksčiau nustatyti galimus ES teisės pažeidimus, be to, galima nedelsiant atlyginti žalą paveiktoms įmonėms arba asmenims. Per SOLVIT sprendžiamos praktinės problemos ir šalinamos kliūtys, su kuriomis žmonės susiduria dirbdami, gyvendami ar užsiimdami verslu kitoje valstybėje narėje⁷. Šiam tinklui priklausančios nacionalinės valdžios institucijos bendradarbiauja taikydamos ES taisykles ir plačiai naudojasi Komisijos teikiama pagalba ir sukaupta praktine patirtimi⁸. Nacionaliniai SOLVIT centrai ne tik išsprendžia daug individualių problemų, bet ir padeda nustatyti ir spręsti struktūrines problemas, susijusias su ES teisės taikymu⁹.

Nesilaikant reikalavimų, patiriami kaštai. Gali būti, kad dėl to vėluojama ginti pagrindines teises arba jos ginamos siauresne apimtimi, taip pažeidžiant, pvz., teisę į vienodą požiūrį ir laisvą judėjimą. Gali būti, kad dėl to visuomenę ir įmones slegianti našta neatslūgsta. Gali būti, kad dėl to žala aplinkai išlieka ilgą laiką. Gali būti, kad dėl to vėluojama užtikrinti vartotojų, darbuotojų ar prieglobsčio prašytojų apsaugą arba ji susilpnėja. Ypatingą poveikį patiria asmenys, dirbantys kitoje valstybėje narėje, keliaujantys į kitą valstybę narę arba kertantys sieną kitais tikslais¹⁰ – jie turi prisitaikyti prie taisyklių, kurios skiriasi, nes ES teisė taikoma nevienodai. Be to, netinkamai taikant ES taisykles iškraipoma konkurencija bendrojoje rinkoje, todėl įmonės negali veikti vienodomis sąlygomis visoje ES.

⁷ 2013 m. rugsėjo 17 d. Komisijos rekomendacija dėl SOLVIT principų, (C(2013) 5869 *final*).

⁸ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „20-ąsias veiklos metines mini SOLVIT – pagalbininkas sprendžiant problemas bendrojoje rinkoje“, SWD(2022) 325 *final*.

⁹ https://ec.europa.eu/solvit/index_lt.htm.

¹⁰ Pavyzdžiui, švietimo, sveikatos priežiūros, kultūrinės, kitos laisvalaikio veiklos tikslais ir t. t.

Jeigu valstybės narės pažeidžia ES taisykles, bendrojoje rinkoje sudarydamos ar toleruodamos kliūtis, kuriomis įmonėms siekiama suteikti pranašumą, galima nauda dažnai būna trumpalaikė, o ilgalaikis poveikis įmonėms gali būti daug žalingesnis, nes visos įmonės patiria gerokai daugiau sunkumų siekdamos pasinaudoti bendrosios rinkos teikiamomis galimybėmis¹¹.

Neteisingo ar nevisapusiško taisyklių taikymo kaštai

Bendrojoje rinkoje esančios kliūtys daugeliu atvejų atsiranda, nes ES sutartys ir teisės aktai taikomi neteisingai ar nevisapusiškai¹². Ypač didelį poveikį patiria MVĮ ir startuoliai – jie pirmieji nukentia nuo administracinės naštos ir sudėtingų formalumų, ypač kai kerta sienas siekdami užsiimti verslu bendrojoje rinkoje. Netinkamai taikant taisykles taip pat trukdoma pasinaudoti bendrosios rinkos teikiama masto ekonomijos galimybe, o tai kenkia vartotojų interesams. Nuo nenuoseklių taisyklių visų pirma kenčia pasienio regionai¹³.

Siekiant įmonėms ir vartotojams suteikti galimybę pasinaudoti bendrosios rinkos teikiamais privalumais, labai svarbu griežtai užtikrinti **konkurencijos taisyklių** vykdymą. Jei šios taisyklės taikomos netinkamai, įmonės negali veikti vienodomis sąlygomis ir todėl vartotojams gali tekti taikstyti su didesnėmis kainomis ir mažesniu pasirinkimu.

Igyvendinant ES **aplinkos politiką** ir teisę ne tik užtikrinama sveika aplinka, bet ir atveriama naujų ekonomikos augimo, darbo vietų kūrimo ir konkurencingumo galimybių. Visapusiškai įgyvendinus ES aplinkos teisės aktus, kasmet ES ekonomika taip pat galėtų sutaupyti apie 55 mlrd. EUR sveikatos priežiūros lėšų ir tiesioginių su aplinka susijusių lėšų¹⁴.

Greito naujų ES mokesčių taisyklių įgyvendinimo privalumai

Siekiant užtikrinti vienodesnes sąlygas ir supaprastinti pridėtinės vertės mokesčio (PVM) taisykles, 2021 m. įsigaliojo naujos **e. prekybai taikomos PVM taisyklės**. Dabar internetu prekiaujantys pardavėjai gali užsiregistruoti elektroniniame portale (jis veikia vieno langelio principu) ir įvykdyti visas savo PVM prievolės, susijusias su prekyba visoje ES. Komisija teikė paramą ir gaires, susijusias su naujomis taisyklėmis, tiek valstybėms narėms, tiek poveikį patiriantiems suinteresuotiesiems subjektams. Tai padėjo sklandžiai

¹¹ Komisijos komunikatas „Ilgalaikis geresnio bendrosios rinkos taisyklių įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo veiksmų planas“, COM(2020) 94 *final*.

¹² Komisijos komunikatas „Kliūčių bendrojoje rinkoje nustatymas ir šalinimas“, COM(2020) 93 *final*.

¹³ Komisijos ataskaita „ES pasienio regionai. Gyvosios Europos integracijos laboratorijos“, COM(2021) 393 *final*, ir Komisijos komunikatas „Ekonomikos augimo ir sanglaudos skatinimas ES pasienio regionuose“, COM(2017) 534 *final*.

¹⁴ Daugiau informacijos apie šią sumą žr. tyrime „[Update of the costs of not implementing EU environmental law](#)“ („Nauja informacija apie ES aplinkos apsaugos teisės aktų nevykdymo kaštus“), COWI ir Eunomia, 2019.

įgyvendinti naujas e. prekybai taikomas PVM taisykles ir per naująjį portalą surinkti 8,8 mlrd. EUR PVM pajamų, įskaitant 700 mln. EUR naujų PVM pajamų¹⁵, be to, elektroninėje platformoje užregistruota 100 000 internetu prekiaujančių pardavėjų.

Visapusiškai ir nuosekliai taikyti ES taisykles valstybėse narėse svarbu siekiant užtikrinti teisinį tikrumą ir pasiekti, kad gyventojai ir įmonės pasitikėtų nacionalinėmis valdžios institucijomis ir ES apskritai. Tai ypač pasakytina apie mūsų bendras vertybes, pagrindines teises, teisinės valstybės principą, keturias ES pagrindines laisves ir bendrosios rinkos veikimą. Siekiant sukurti lygybės Sąjungą, labai svarbu, kad visoje ES būtų laikomasi lygybės ir nediskriminavimo principų ir kad piliečiai galėtų pasinaudoti to paties lygio savo teisių apsauga, nesvarbu, kur Europos Sąjungoje jie gyvena.

ES pilietybės apsauga

Pastaraisiais metais didelį susirūpinimą kėlė kai kuriose valstybėse narėse vykdomos pilietybės suteikimo investuotojams (auksinio paso) programos. Sistemingai suteikiant pilietybę, taigi ir ES pilietybę, mainais už nustatytą mokesį, bet nesant realaus ryšio su valstybe nare, pažeidžiama ES pilietybės samprata ir lojalus bendradarbiavimo principas. Be to, taip elgiantis kyla didelių pavojų, susijusių su saugumo užtikrinimu, pinigų plovimu, mokesčių slėpimu ir korupcija. Siekdama toliau tvirtai laikytis pozicijos, kad ES pilietybės negalima pardavinėti ir kad visos esamos pilietybės suteikimo investuotojams programos turėtų būti nedelsiant nutrauktos, Komisija pradėjo precedento neturinčias pažeidimų nagrinėjimo procedūras prieš dvi valstybes nares ir galiausiai vieną iš jų perdavė Teisingumo Teismui. Be to, Komisija palaikė ryšius su kita valstybe nare – ji jau nutraukė savo pilietybės suteikimo investuotojams programą.

Lygybės ir nediskriminavimo principų užtikrinimas

Pagarba žmogaus orumui ir lygybė – pagrindinės ES vertybės, įtvirtintos Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje. Šios vertybės nėra tik etikos normos, tai – Chartijoje¹⁶ įtvirtintos pagrindinės teisės ir bendrieji ES teisės principai. Komisija ėmėsi veiksmų siekdama apsaugoti LGBTIQ asmenų teises ir galiausiai perdavė Teisingumo Teismui bylą prieš vieną valstybę narę dėl nacionalinės teisės aktų, kuriais asmenys diskriminuojami dėl savo seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės.

Kalbant apie lyčių lygybę apskritai ir socialinę apsaugą konkrečiai, Komisija ėmėsi veiksmų prieš valstybę narę dėl pensijų įstatymo, kuriuo, apskaičiuojant įmokų mokėjimo laikotarpį, reikalingą teisei į pensiją įgyti, netiesiogiai diskriminuojamos moterys.

Žiniasklaidos laisvės gynimas

Žiniasklaidos laisvės ir žodžio laisvės užtikrinimas – atviros, demokratinės ir tvarios

¹⁵ Pirmų šešių veiklos mėnesių duomenys ([Naujos e. prekybai taikomos ES PVM taisyklės. Iš naujų pajamų duomenų matyti, kad įgyvendinimas vyksta sėkmingai \(europa.eu\)](#)).

¹⁶ Chartijoje įtvirtinta teisė į nediskriminavimą – ja uždrausta diskriminacija bet koku pagrindu.

skaitmeninės visuomenės pagrindas. Žiniasklaidos paslaugų teikėjai turi galėti patekti į rinką nediskriminacinėmis, proporcingomis ir objektyviai pagrįstomis sąlygomis, kurios yra nediskriminacinės, proporcingos ir objektyviai pagrįstos, kad galėtų laisvai ir nepriklausomai dirbti visoje Europos Sąjungoje. Komisija perdavė Teisingumo Teismui bylą prieš valstybę narę, kuri pažeidė vidaus rinkos telekomunikacijų taisykles ir Chartijoje įtvirtintą žodžio laisvės principą.

Parama teisėtai migracijai ir siekiui užtikrinti vienodą požiūrį į trečiųjų šalių piliečius

Pritraukdami talentingus žmones iš trečiųjų šalių ir praturtiname savo visuomenę, ir teikiame naudą ekonomikai. Tam tikrų kategorijų piliečiams iš ES nepriklausančių šalių yra taikomos ES taisyklėse nustatytos bendros atvykimo ir apsigyvenimo sąlygos ir keliose srityse galiojančios vienodos sąlygos kaip ir ES piliečiams. Komisija ėmėsi veiksmų prieš kelias valstybes nares, kurios sudarė nepagrįstų kliūčių trečiųjų šalių piliečiams, siekiantiems gauti darbą ir užsiimti savarankiška veikla. Be to, Komisija pradėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūras dėl pernelyg didelės naštos, susijusios su leidimų gyventi ES tvarkymu¹⁷. Todėl kelios valstybės narės iš dalies pakeitė savo nacionalinės teisės aktus, kad jie atitiktų ES teisę, taip kvalifikuotiems trečiųjų šalių piliečiams sudarydamos lengvesnes ir patrauklesnes sąlygas apsigyventi ir dirbti Europoje.

Kova su rasistine ir ksenofobine neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimais

Neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimais ne tik daroma žala nukentėjusiems asmenims ir visai visuomenei, bet ir iš esmės pažeidžiamos ES vertybės. Siekiant užtikrinti veiksmingą vykdymą, labai svarbu sparčiau įgyvendinti 2008 m. Pamatinį sprendimą dėl kovos su neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimais¹⁸. Komisija yra pasiryžusi užtikrinti veiksmingą neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų kriminalizavimą, todėl vykdydama šią strategiją padėjo pasiekti reikšmingos įgyvendinimo pažangos visose valstybėse narėse. Šioje srityje Komisija ketina prireikus pradėti pažeidimų nagrinėjimo procedūras – tai buvo dar kartą patvirtinta ES kovos su rasizmu veiksmų plane¹⁹. Reaguodamos į 2020–2021 m. pradėtas pažeidimų bylas, kelios valstybės narės ėmėsi veiksmų, kad iš dalies pakeistų savo teisės aktus, arba jau priėmė naujus teisės aktų pakeitimus. Pavyzdžiui, vienoje valstybėje narėje priimtais pakeitimais sustiprintas neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų kriminalizavimas ir baudžiamasis persekiojimas už juos, be to, pagerinta mažumų apsauga nuo tokio pobūdžio nusikaltimų.

Suvienytos pajėgos kovoje su terorizmu

Teroro aktai – vieni sunkiausių pagrindinių laisvių, kuriomis grindžiama Sąjunga,

¹⁷ https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/legal-migration-and-integration/work/single-permit-work_en.

¹⁸ 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis.

¹⁹ Komisijos komunikatas „Lygybės sąjunga. 2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų planas“, COM(2020) 565 *final*.

pažeidimų. Teroristiniai išpuoliai ES valstybėse narėse akivaizdžiai priminė, kad policijai ir prokuratūrai reikia geresnių priemonių, vykdam teroristinių nusikaltimų prevenciją ir kovojant su jais. 2017 m. Direktyva dėl kovos su terorizmu²⁰ yra valstybių narių atsako į terorizmą baudžiamosios teisės priemonėmis kertinis akmuo ir pagrindinis ES saugumo sąjungos sistemos elementas. Komisija pradėjo procedūras prieš kelias valstybes nares siekdama užtikrinti, kad būtų nustatytos teisinės sąlygos, pagal kurias nacionalinės valdžios institucijos galėtų bendradarbiauti ir keistis informacija apie terorizmo grėsmes.

III. BENDROS PASTANGOS ĮGYVENDINTI IR TAIKYTI

Komisija prižiūri, kaip valstybės narės laikosi ES teisės, ir naudodamasi įvairiomis priemonėmis, įskaitant pažeidimų nagrinėjimo procedūras, skatina ir užtikrina teisingą jos taikymą. Vis dėlto siekiant, kad teisė būtų veiksmingai taikoma ir būtų užtikrintas jos vykdymas vietoje, savo vaidmenį turi atlikti ir keletas kitų subjektų. Vykdyto užtikrinimas visų pirma grindžiamas bendradarbiavimu su valstybėmis narėmis, taip pat bendradarbiaujama su specializuotomis valdžios institucijomis, pvz., vartotojų ar duomenų apsaugos institucijomis, konkurencijos ir reguliavimo institucijomis, NVO, įmonėmis ir visuomene. Sistema gali veikti veiksmingai, tik jei to visapusiškai siekia nacionalinės valdžios institucijos, atsakingos už tinkamą teisės taikymą ir vykdymo užtikrinimą, ir nustatant galimus pažeidimus dalyvauja plačioji ir pilietinė visuomenė, įmonės ir kiti subjektai.

ES teisę taikantys **nacionaliniai teismai** laikomi ES teismais – jie atlieka ypač svarbų vaidmenį vykdymo užtikrinimo grandinėje. Tais atvejais, kai ES piliečių ar įmonių teisės paveikiamos valstybėse narėse, pagal veiksmingos teisinės apsaugos principą²¹ jiems turi būti suteikta galimybė greitai ir veiksmingai pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis nacionaliniu lygmeniu. Todėl nacionaliniai teismai turi būti nepriklausomi, nešališki ir įsteigti pagal įstatymą.

Tuo pat metu valstybių narių teismai turi teisę, o tam tikrais atvejais net pareigą, kreiptis į Teisingumo Teismą su klausimais, jei jie nėra tikri, kaip aiškinti ar taikyti ES teisę. Kreipiantis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą užmezgamas dialogas, kuris yra labai svarbus siekiant vienodai taikyti ES teisę, remiantis ES teisės viršenybės principu, ir užtikrinti piliečių teises²². Visose Teisingumo Teismo nagrinėjamosiose bylose dėl prejudicinių klausimų Komisija sistemingai naudoja savo teisę pateikti pastabų²³.

²⁰ 2017 m. kovo 15 d. Direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu.

²¹ Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir ES pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis.

²² Sisteminių poveikį ES teisės vykdymo užtikrinimui daro bylos, susijusios su nacionalinėmis taisyklėmis ar praktika, kurios trukdo taikyti prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą, pvz., todėl, kad teisėjams gali tekti drausminė atsakomybė, nes jie pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą ar ES teisę taiko taip, kaip ją aiškina Teisingumo Teismas, arba todėl, kad nacionaliniams teismams neleidžiama pripažinti ES teisės viršenybės.

²³ Konkurencijos ir valstybės pagalbos srityse Komisija reguliariai teikia pagalbą ir įstoja į nacionaliniuose teismuose nagrinėjamas bylas.

Jeigu Teisingumo Teismas konstatuoja, kad ES teisė pažeista, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėdamas konkrečią bylą, privalo šį pažeidimą ištaisyti.

Be to, Komisija ne tik stebi, kaip atskira valstybė narė vykdo teismo sprendimą, bet ir užtikrina, kad visos kitos valstybės narės vienodai taikytų Teisingumo Teismo nustatytą standartą. Kadangi prejudicinių sprendimų ilgainiui padaugėjo²⁴, o Komisija įstojo į šias bylas, tai svariai prisidėjo prie geresnio ES teisės vykdymo užtikrinimo valstybėse narėse. Be to, Komisija pradėjo pažeidimų bylas dėl atvejų, kurie daro poveikį tiek Sąjungos teisės autonomijos, viršenybės, veiksmingumo ir vienodo taikymo principams, tiek Teisingumo Teismo autoriteto paisymui.

Komisija įgyvendina Europos teisininkų mokymo strategiją²⁵ siekdama užtikrinti, kad **teisingumo srities specialistai**, pvz., teisėjai, prokurorai, advokatai ir kiti vykdam teisingumą dalyvaujantys specialistai, išmanytų ES teisę ir ES teismo bendradarbiavimo priemones ir turėtų tinkamų įgūdžių, kurių reikia teisinės valstybės principui užtikrinti ir ES teisei savo šalyje tinkamai bei nuosekliai taikyti.

Tolesnė ES apmokestinimo taisyklių įgyvendinimo pažanga, pasiekama įstojant į prejudicinio sprendimo priėmimo bylas

Prejudiciniai sprendimai – svarbiausias būdas, kuriuo Komisija užtikrina, kad ES teisė būtų tinkamai taikoma mokesčių srityje.

Prejudiciniuose sprendimuose, susijusiuose su **tiesioginiu apmokestinimu**, nagrinėjamos konkrečios nacionalinių mokesčių sistemų sudarytos tarpvalstybinės kliūtys judėjimo laisvei. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas paskelbė prejudicinį sprendimą, kad piliečiams, aukojantiems pinigų labdaros organizacijai kitoje valstybėje narėje, turėtų būti taikoma tokia pati mokesčio lengvata, kaip ir tuo atveju, jei jie pinigus aukotų panašiai labdaros organizacijai savo valstybėje narėje²⁶.

Netiesioginių mokesčių srityje priimti prejudiciniai sprendimai, ir po jų vykęs Komisijos ir valstybių narių dialogas paskatino valstybes nares iš dalies pakeisti savo teisės aktus. Antai viena valstybė narė iš dalies pakeitė transporto priemonių su užsienio registracijos numeriais naudojimo tvarką²⁷, o kita – PVM taisyklėms taikomas griežtas sąlygas²⁸.

Svarbus vaidmuo tenka ir **nacionaliniams parlamentams** – jie bendradarbiaudami su nacionalinėmis vyriausybėmis priima teisės aktus, kuriais į nacionalinę teisę perkeliama ES

²⁴ Per pastaruosius 10 metų prejudicinių sprendimų labai padaugėjo: 2021 m. buvo pateikti 567 prašymai priimti prejudicinį sprendimą, o 2010 m. – 385.

²⁵ Komisijos komunikatas „Teisingumo užtikrinimas ES: 2021–2024 m. Europos teisėjų mokymo strategija“, COM(2020) 713 *final*.

²⁶ Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Persche*, C-318/07.

²⁷ Teisingumo Teismo sprendimas byloje *GN ir WX prieš Prefettura di Massa Carrara – Ufficio Territoriale del Governo di Massa Carrara*, C-274/20.

²⁸ Teisingumo Teismo sprendimas byloje *E. sp. z o.o. sp. k. prieš Minister Finansów*, C-335/19.

direktyvos ir įgyvendinami tam tikri reglamentai. Komisija griežtai reaguoja tais atvejais, kai direktyvos neperkeliamos į nacionalinę teisę, ir naudojasi visomis Lisabonos sutartimi įvestų Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 260 straipsnio 3 dalies priemonių teikiamomis galimybėmis, t. y. Komisija automatiškai pradeda bylas ir sistemingai prašo Teisingumo Teismo taikyti finansines sankcijas valstybėms narėms, kurios laiku neperkelia direktyvų į nacionalinę teisę. Taikant šį metodą, padarytas reikšmingas poveikis, nes nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo bylų dėl nepranešimo, kurias Komisija turėjo perduoti Teisingumo Teismui, sumažėjo daugiau kaip perpus. Tačiau pažeidimų bylų, pradėtų valstybėms narėms iki ES direktyvose nustatyto termino nepranešus Komisijai apie priimtas perkėlimo į nacionalinę teisę priemones, skaičius tebėra didelis. Nacionaliniams teisės aktų leidėjams tenka svarbus vaidmuo užtikrinant, kad perkėlimas į nacionalinę teisę būtų visapusiškas ir baigtas laiku, nes pranešdamos Komisijai apie perkėlimo į nacionalinę teisę priemones valstybės narės turi aiškiai ir skaidriai paaiškinti, kaip kiekviena direktyvos nuostata perkelta į nacionalinę teisę²⁹.

Kitos **pagrindinės įstaigos**, atliekančios svarbų vaidmenį užtikrinant ES teisės vykdymą, yra, be kita ko, sektorių reguliavimo, tikrinimo ir vykdymo užtikrinimo įstaigos, nacionalinės ir regioninės priežiūros institucijos, prokuratūros, nacionalinės ombudsmenų tarnybos ir lygybės įstaigos. Komisija savo vykdymo užtikrinimo veiksmais visų pirma siekia užtikrinti, kad nacionalinės valdžios institucijos turėtų pakankamai išteklių ir galėtų vykdyti savo pareigas, t. y. nagrinėja, ar tokios institucijos išvengia interesų konfliktų, yra nepriklausomos³⁰ ir turi pakankamai darbuotojų. Be to, Komisija aktyviai remia valstybių narių įgyvendinimo pastangas, tiek teikdama techninę ir finansinę paramą ir dalydamasi praktine patirtimi, kuria grindžiamos struktūrinės reformos³¹, tiek rengdama specializuotas mokymo programas³². Pavyzdžiui, Komisija skyrė dotacijas nacionalinėms duomenų apsaugos priežiūros institucijoms, kad padėtų joms užtikrinti Bendrojo duomenų apsaugos reglamento vykdymą³³. Komisija taip pat pradėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūras prieš valstybes nares, siekdama užtikrinti, kad šios institucijos būtų nepriklausomos ir turėtų reikiamus įgaliojimus taikyti sankcijas už to reglamento pažeidimus.

Naudos davė ir konkrečios ES iniciatyvos, susijusios su tarpvalstybiniais teisių gynimo mechanizmais, pvz., SOLVIT, Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra arba Europos elektroninio ginčų sprendimo mechanizmu. Kalbant apie finansų sektorių, trys

²⁹ Teisingumo Teismas, priimdamas sprendimą byloje *Komisija prieš Belgiją*, C-543/17, išaiškino, kad valstybės narės privalo pateikti Komisijai pakankamai aiškia ir tikslią informaciją apie tai, kuriomis nacionalinės teisės nuostatomis direktyva perkeliama į nacionalinę teisę.

³⁰ Šis aspektas svarbus, pvz., energetikos sektoriaus nacionalinių reguliavimo institucijų atveju, nes jų nepriklausomumas – vienas iš pagrindinių trečiojo energetikos teisės aktų rinkinio principų ir yra labai svarbus siekiant užtikrinti veiksmingą vartotojų apsaugą (tai Teisingumo Teismas patvirtino byloje *Komisija prieš Vokietiją*, C-718/18).

³¹ Pavyzdžiui, naudodama techninės paramos priemonę ir priemonę „TAIEX EIR PEER 2 PEER“.

³² Pavyzdžiui, Komisija parengė ES aplinkos teisės mokymo dokumentų rinkinį (https://ec.europa.eu/environment/legal/law/training_package.htm).

³³ 2016 m. balandžio 27 d. Reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas).

Europos priežiūros institucijos³⁴ turi įgaliojimus atlikti nacionalinių kompetentingų institucijų peržiūras siekdamas įvertinti, ar dera tarpusavyje nuostatos, kurias valstybės narės priėmė įgyvendindamos Sąjungos teisę. Šios institucijos taip pat yra kompetentingos atlikti tyrimus ir imtis veiksmų, jei nacionalinės kompetentingos institucijos nevykdo savo įsipareigojimų pagal ES teisę. Taip jos prisideda prie nuoseklaus ir veiksmingo ES teisės taikymo finansų sektoriuje užtikrinimo.

Europos vartotojų centrų³⁵ vaidmuo užtikrinant vartotojų teisės vykdymą

Europos vartotojų centrai atlieka labai svarbų vaidmenį nustatant galimus plačiai paplitusius vartotojų teisės pažeidimus ir imantis veiksmų jiems pašalinti. Pavyzdžiui, buvo imtasi veiksmų siekiant užtikrinti, kad internetinėse apgyvendinimo rezervavimo sistemose nebūtų naudojami manipuliavimo metodai, pvz., nuslepiama, kad sumokėtas mokestis už vietą sąrašo viršuje, nederamai daromas spaudimas naudotojams, kad jie kuo greičiau sudarytų sandorį, arba pateikiama klaidinga informacija apie nuolaidas.

2020 m., pasibaigus **dialogui su Komisija ir nacionalinėmis valdžios institucijomis**, didžiausios apgyvendinimo rezervavimo platformos pakeitė pasiūlymų, nuolaidų ir kainų pateikimo vartotojams būdus, kad naudotojai galėtų palyginti informaciją, kaip to reikalaujama pagal ES vartotojų teisę. Be kita ko, nuo šiol platformose vengiama pateikti pasiūlymą kaip galiojantį ribotą laiką, jei ta pati kaina siūloma ir vėliau, ir paaiškinama, kaip nustatomas paieškos rezultatų reitingas. Po panašaus pobūdžio dialogo didelė internetinė prekyvietė 2022 m. suderino savo prenumeratos atšaukimo praktiką su ES vartotojų apsaugos taisyklėmis. Dėl to vartotojams bus daug lengviau atsisakyti padidinto tarifo paslaugų nei anksčiau – jiems užteks vos du kartus spustelėti gerai matomą ir aiškų atšaukimo mygtuką.

MVĮ skirti mokymai vartotojų teisės tema

Projektas „Consumer Law Ready“³⁶ – mokymo vartotojų teisės klausimais programa, skirta mažosioms ir vidutinėms įmonėms ir vykdoma visoje ES. Kiekvienoje valstybėje narėje paskiriama po vadovaujantį instruktorių, rengiantį mokymus tarpininkams, o šie vėliau organizuoja mokymus MVĮ. Tokiu būdu sumažės pažeidimų ir padidės informuotumas apie tai, kaip taikoma ES vartotojų teisė.

³⁴ Europos bankininkystės institucija (EBI), Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija (ESMA) ir Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija (EIOPA).

³⁵ Europos vartotojų centrų tinklas (ECC-Net) jungia nacionalines institucijas, atsakingas už ES vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą (https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/resolve-your-consumer-complaint/european-consumer-centres-network-ecc-net_lt).

Bendradarbiavimas šioje srityje susijęs su vartotojų apsaugos taisyklėmis įvairiose srityse, pvz., nesąžiningos prekybos praktikos, e. prekybos, geografinio blokavimo, atostogų paketų, pardavimo internetu ir keleivių teisių.

³⁶ <http://www.consumerlawready.eu/>.

IV. PAŽANGUSIS VYKDYMO UŽTIKRINIMAS. ES TEISĖS PAŽEIDIMŲ PREVENCIJA PAČIOJE JŲ UŽUOMAZGOJE

Siekiant numatyti pažeidimus ir jų išvengti, Komisija rengdama pasiūlymus dėl ES teisės aktų jau nagrinėja įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo problemas. Įgyvendinimo strategijos³⁷, kurias Komisija parengė bendradarbiaudama su nacionalinėmis administracijomis, padeda nustatyti pagrindinius sunkumus, kuriuos patiria valstybės narės, kai į nacionalinę teisę perkelia ES teisės aktus ir juos taiko, ir jose išdėstomos priemonės, kurias Komisija naudoja padėdama laikytis reikalavimų.

Pasirengimo įgyvendinti pagalba valstybėms narėms

Reglamentu dėl sveikatos technologijų vertinimo³⁸ siekiama gerinti ES pacientų galimybes naudotis novatoriškais sveikatos srities technologijomis, pvz., susijusiomis su vaistais ir medicinos priemonėmis. Komisija paskelbė tęstinį planą³⁹ siekdama padėti nacionalinėms valdžios institucijoms, sveikatos technologijų kūrėjams ir suinteresuotiesiems subjektams įgyvendinti šį teisės aktą, kuris bus pradėtas taikyti 2025 m.

Siekdama išvengti skirtingo naujai priimtų ES teisės aktų aiškinimo ir skatinti bendrą galiojančių taisyklių supratimą, Komisija valstybėms narėms, įmonėms, suinteresuotiesiems subjektams ir visuomenei teikia praktines gaires⁴⁰, kaip suprasti ir taikyti konkrečius ES teisės aspektus.

Šios gairės gali būti pateikiamos kaip, pvz., ES teisės aiškinimo ir taikymo rekomendacijos arba internete skelbiami dažnai užduodami klausimai. Jos paskelbtos visose pagrindinėse politikos srityse. Komisija pradeda teikti gaires paprastai vos tik priėmus teisės aktą ir visų pirma tam, kad padėtų valstybėms narėms perkelti direktyvas⁴¹ į nacionalinę teisę ir taikyti reglamentus, taip pat siekdama konsoliduoti Teisingumo Teismo praktiką.

Komisijos gairės, kuriomis siekiama padėti praktiškai taikyti teisės aktus

Komisijos gairėmis dėl **Autorių teisių direktyvos**⁴² 17 straipsnio taikymo remiamas nuoseklus naujų taisyklių, nustatytų dalijimosi turiniu platformoms, taikymas visose valstybėse narėse. Šios gairės yra praktinis dokumentas – jame naudotojams ir autorių teisių subjektams paaiškinama, ką galima ir ko negalima įkelti be autorių teisių subjekto sutikimo

³⁷ 2021 m. lapkričio 3 d. Geresnio reglamentavimo gairės, žr. https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how/better-regulation-guidelines-and-toolbox_lt.

³⁸ 2021 m. gruodžio 15 d. Reglamentas (ES) 2021/2282 dėl sveikatos technologijų vertinimo.

³⁹ https://health.ec.europa.eu/system/files/2022-05/hta_htar_rolling-plan_en.pdf

⁴⁰ Galutinai ir autoritetingai aiškinti ES teisę gali tik Teisingumo Teismas.

⁴¹ Pavyzdžiui, Komisija parengė keletą bendrųjų aiškinamųjų gairių dėl gamtos apsaugos direktyvų, žr. https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm.

⁴² 2019 m. balandžio 17 d. Direktyva (ES) 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje.

ir kada platformų gali būti paprašyta pašalinti arba peržiūrėti naudotojų įkeltą turinį.

Priėmusi **Judumo dokumentų rinkinį**⁴³, Komisija paskelbė rekomendacinius dokumentus klausimų ir atsakymų į juos forma bei gaires, kaip aiškinti kelis naujų taisyklių rinkinius, visų pirma susijusius su vairavimo trukme⁴⁴, vairuotojų komandiravimu⁴⁵, išmaniaisiais tachografais⁴⁶ ir įpareigojimu grąžinti transporto priemones į veiklos centrą⁴⁷, kad suinteresuotiesiems subjektams padėtų šias taisykles taikyti teisingai, o valstybėms narėms – jas perkelti į nacionalinę teisę ir užtikrinti nuoseklų jų vykdymą.

Siekdama skatinti veiksmingai įgyvendinti ES teisę visose politikos srityse, Komisija taip pat naudoja įvairias kitas *posėdžiais grindžiamas priemones*, pvz., rengia komitetų, tinklų, ekspertų grupių posėdžius ir praktinius seminarus. Šiose grupėse valstybėms narėms sudaromos sąlygos dalytis gerąja patirtimi ir aptarti problemas, su kuriomis jos susiduria taikydamos ES teisės aktus. Taip Komisija gali anksti nustatyti įgyvendinimo sunkumus ir parengti galimas taisykles, be kita ko, susijusias su IT priemonių naudojimu remiant veiksmingesnį ir efektyvesnį įgyvendinimą. Pagrindinis forumas, kuriame siekiama gerinti taisyklių taikymą ir vykdymo užtikrinimą, yra Bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo darbo grupė⁴⁸, įsteigta 2020 m. pagal Europos Vadovų Tarybos išvadas dėl pramonės politikos. Pagrindinė jos darbo dalis – išnagrinėti, kokios kliūtys trukdo užtikrinti bendrosios rinkos taisyklių vykdymą, ir rasti praktinių sprendimų.

Kliūčių bendrojoje rinkoje išvengimas anksčiau, nei jos kyla

Bendrosios rinkos skaidrumo direktyvoje⁴⁹ reikalaujama, kad valstybės narės Komisijai pateiktų **nacionalinių techninių reglamentų projektus** prieš juos priimdamos, kad nebūtų sukurta kliūčių bendrajai rinkai. Taikant šį pranešimo mechanizmą susiformavo teigiama praktika, kai valstybės narės su Komisija ir tarpusavyje keičiasi informacija, palaiko dialogą ir bendradarbiauja. Per jį taip pat dalijamasi gerąja patirtimi, kaip spręsti bendras su techniniais reglamentais susijusias problemas, ypač naujai reguliuojamuose sektoriuose, pvz., skaitmeninių paslaugų ir naujųjų technologijų. Naudojant šį mechanizmą ne tik buvo išvengta naujų taisyklių, kuriomis pažeidžiama ES teisė, bet ir sėkmingai pritaikytas

⁴³ https://transport.ec.europa.eu/transport-modes/road/mobility-package-i_en.

⁴⁴ 2006 m. kovo 15 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 561/2006 dėl tam tikrų su kelių transportu susijusių socialinių teisės aktų suderinimo.

⁴⁵ 2020 m. liepos 15 d. Direktyva (ES) 2020/1057, kuria nustatomos konkrečios su Direktyva 96/71/EB ir Direktyva 2014/67/ES susijusios kelių transporto vairuotojų komandiravimo taisyklės.

⁴⁶ 2014 m. vasario 4 d. Reglamentas (ES) Nr. 165/2014 dėl kelių transporto priemonėse naudojamų tachografų.

⁴⁷ 2009 m. spalio 21 d. Reglamentas (EB) Nr. 1071/2009, nustatantis bendrąsias profesinės vežimo kelių transportu veiklos sąlygų taisykles.

⁴⁸ https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/single-market-enforcement-taskforce_en.

⁴⁹ 2015 m. rugsėjo 9 d. Direktyva (ES) 2015/1535, kuria nustatoma informacijos apie techninius reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisykles teikimo tvarka (redakcija, kuria kodifikuojama Direktyva 98/34/EB).

tarpusavio pripažinimo principas.

Kalbant apie paslaugų sritį, taikant Paslaugų direktyva⁵⁰ nustatytą pranešimo tvarką siekiama išvengti nepagrįstų reguliavimo kliūčių bendrojoje rinkoje sukūrimo. Komisija aktyviai skatina valstybes nares skaidriai informuoti apie priemones, susijusias su paslaugomis, ir nuolat stengiasi didinti tos pranešimo tvarkos veiksmingumą.

Dar viena priemonė, kurią taikant išvengiama naujų kliūčių bendrojoje profesinių paslaugų rinkoje, – **Proporcingumo patikros direktyva**. Visos naujos profesinės veiklos nacionalinės taisyklės turi būti nuodugniai įvertintos, be to, prieš jas priimant būtina įrodyti, kad jos – proporcingos.

Bendradarbiavimas su valstybėmis narėmis siekiant gerinti vykdymo užtikrinimą

Interneto svetainių prieinamumo direktyvos ekspertų grupė (WADEX)⁵¹ buvo sudaryta, kad padėtų Komisijai įgyvendinti **Interneto svetainių prieinamumo** direktyvą⁵² ir taptų forumu, kuriame valstybės narės keistųsi gerąja patirtimi ir praktika interneto svetainių prieinamumo srityje. 2020–2022 m. kas mėnesį buvo rengiami internetiniai seminarai ir taip buvo užtikrinta, kad valstybės narės laikytųsi bendro požiūrio ir pirmas ataskaitas dėl interneto svetainių ir mobiliųjų programėlių stebėsenos pateiktų laiku ir veiksmingai. Iš tų ataskaitų matyti, kad per minėtą laikotarpį valstybės narės išbandė daugiau kaip 10 000 svetainių ir 300 mobiliųjų programėlių. Tai padėjo padidinti informuotumą ir pagerinti viešojo sektoriaus internetinio turinio prieinamumą interneto svetainėse ir mobiliosiose programėlėse.

IT priemonių naudojimas siekiant palengvinti reikalavimų laikymąsi ir vykdymo užtikrinimą

Internetinė IT priemonė, kuria bendrosios rinkos teisės aktų srityje palengvinamas administracinis bendradarbiavimas tarp valstybių narių viešojo administravimo institucijų, – **Vidaus rinkos informacinė sistema (IMI)**⁵³. Ją naudojant galima padėti visuomenei ir įmonėms veikti tarpvalstybiniu mastu. Ši sistema nekenkia aplinkai, yra saugi ir daugiakalbė ir sudaro sąlygas mažinti administracinę naštą ir remti veiksmus 19 politikos sričių.

IMI galima pritaikyti konkrečioms tikslams remti. Pavyzdžiui, 2022 m. pradėjo veikti trys nauji Komisijos moduliai – jais siekiama palengvinti tarpvalstybinį vykdymo užtikrinimą, susijusį su naujomis Judumo dokumentų rinkinyje nustatytomis taisyklėmis, visų pirma, dėl vairuotojų komandiravimo, vairuotojų grįžimo ir transporto priemonių grąžinimo. Be to, buvo sukurta ir su IMI sujungta nauja viešojoji sąsaja, kad kelių transporto vežėjams būtų sudarytos palankesnės sąlygos **teikti komandiravimo deklaracijas** valstybių narių, į kurias jie komandiruoja savo vairuotojus, kompetentingoms institucijoms. Dabar visoje

⁵⁰ 2006 m. gruodžio 12 d. Direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje.

⁵¹ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/web-accessibility-expert-group>.

⁵² 2016 m. spalio 26 d. Direktyva (ES) 2016/2102 dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių ir mobiliųjų programų prieinamumo.

⁵³ https://ec.europa.eu/internal_market/imi-net/index_lt.htm.

Europoje kelių transporto vežėjai sutaupo laiko ir pinigų, nes gali labai paprastai tik internetu pateikti komandiravimo deklaracijas. Pradėjus veikti moduliams, pateikta daugiau nei 10 mln. komandiravimo deklaracijų.

Komisija rengia ne tik komitetų ir ekspertų grupių posėdžius, bet ir **dvišalius susitikimus su valstybėmis narėmis siekdama įvertinti, kaip laikomasi reikalavimų konkrečioje politikos srityje**. Šiuose susitikimuose, aptardamos reikalavimų laikymosi klausimą, Komisija ir atitinkama valstybė narė turi galimybę apžvelgti visas toje konkrečioje srityje vykdomas pažeidimų nagrinėjimo ir „EU Pilot“ procedūras. Paaiškėjo, kad susitikimai naudingi, nes sudaromos sąlygos nustatyti ir išspręsti kompleksinius klausimus, sutaupyti laiko aptariant keletą atvejų viename posėdyje ir gilinti nacionalinių valdžios institucijų ir Komisijos tarnybų tarpusavio supratimą.

ES vykdomos politikos ir teikiamos paramos susiejimas

Paaiškėjo, kad ES teikiama finansinė parama taip pat yra veiksminga priemonė, skatinanti valstybes nares vykdyti reformas ir, kai tinkama, sparčiau siekti ES teisėje nustatytų tikslų. Šią paramą teikia, be kita ko, Europos struktūriniai bei investicijų fondai, pvz., Europos jūrų reikalų, žuvininkystės ir akvakultūros fondas ar sanglaudos politikos fondai, finansavimą galima gauti pagal programas „Muitinė“ ir „Fiscalis“, dotacijas ir paskolas – pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP)⁵⁴.

EGADP tikslas – sušvelninti COVID-19 pandemijos ekonominį ir socialinį poveikį ir padaryti Europos ekonomiką ir visuomenę tvaresnes, atsparesnes ir geriau pasirengusias žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos iššūkiams ir galimybėms. EGADP – laikina ekonomikos gaivinimo priemonė. Ją naudodama Komisija gali rinkti lėšas, kad padėtų valstybėms narėms įgyvendinti reformas ir vykdyti investicijas, kurios įtrauktos į jų nacionalinius planus ir atitinka ES prioritetus ir kuriomis sprendžiamos problemos, nustatytos konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose pagal Europos ekonominės ir socialinės politikos koordinavimo semestro sistemą. Nors EGADP nėra vykdymo užtikrinimo priemonė, valstybės narės gauna išmokas tik įvykdžiusios prioritetus, išreikštus tarpinėmis ir galutinėmis reikšmėmis.

EGADP pagalba ES siekiant poveikio klimatui neutralumo tikslo

Siekdamos paspartinti žaliąją pertvarką ir visų pirma atsižvelgdamos į 55 % tikslo priemonių rinkinio užduotis, daugelis valstybių narių savo nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose daugiausia dėmesio skiria transporto ir pastatų sektoriams. EGADP bus naudojama, be kita ko, investicijoms į pastatų šiluminę renovaciją remti, transporto priemonių parkui ekologizuoti ir perėjimui prie geležinkelių transporto remti. Pavyzdžiui, vienoje valstybėje narėje pagal planą bus finansuojamos dotacijos būsto savininkams, siekiant padėti jiems susimokėti už šildymo sistemos pakeitimą, ventiliacijos

⁵⁴ Ji nustatyta 2021 m. vasario 12 d. Reglamentu (ES) 2021/241, kuriuo nustatoma ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, žr. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_lt.

įrengimą ar energijos vartojimo individualiuose namuose ar daugiabučių namų butuose audita. Toje valstybėje narėje iš šių investicijų bus finansuojama šiluminė 400 000 namų ūkių renovacija.

Taip pat paaiškėjo, kad **bendrojo finansavimo sąlygos**, taikomos išmokant, pvz., regioninių fondų lėšas infrastruktūrai pagal ES sanglaudos politiką plėtoti, yra didelė paskata valstybėms narėms sparčiau ir geriau laikytis susijusiais ES teisės aktais nustatytų reikalavimų.

Finansavimo sąlygos – būdas skatinti laikytis reikalavimų vandens ir atliekų sektoriuje

Siekiant užtikrinti, kad būtų visapusiškai laikomasi ES teisės aktais nustatytų reikalavimų, pvz., vandens ar atliekų tvarkymo sektoriuose, reikia didelių investicijų: štai tam, kad iki 2030 m. būtų pasiekta, jog visose 27 valstybėse narėse būtų laikomasi vandentiekos ir nuotekų tvarkymo srityse nustatytų reikalavimų, iš viso reikia skirti 255 mlrd. EUR⁵⁵. Be to, apskaičiuota, kad siekiant įgyvendinti žiedinės ekonomikos ir atliekų tvarkymo tikslus iki 2030 m. reikia papildomai investuoti po 13–28 mlrd. EUR per metus⁵⁶. Investicijų reikia, kad būtų modernizuota atliekų tvarkymo sistema, t. y. gerinamas surinkimas, rūšiavimas, biologinių atliekų apdorojimas, pakartotinis apdorojimas ir skaitmeninami registrai.

Kai kurios valstybės narės būtinas investicijas finansuoja iš, pvz., ES sanglaudos fondų. Tačiau galimybė gauti ES bendrąjį finansavimą yra susieta su konkrečiais reikalavimais⁵⁷. Valstybės narės bendrąjį finansavimą gauna, tik jei įvykdo tam tikras ES teisės aktuose nustatytas sąlygas (pvz., parengia atliekų tvarkymo planus ar reikiamų investicijų vandens sektoriuje planą). Taip užtikrinama, kad ES bendrasis finansavimas būtų naudojamas veiksmingai, suteikiama galimybė plėtoti pagrindinę aplinkosaugos infrastruktūrą ir laikytis ES atliekų ir vandens sričių teisės aktuose nustatytų standartų.

Siekiant patikimai valdyti Sąjungos biudžeto finansus ir veiksmingai naudoti Sąjungos finansavimą, būtina taikyti teisinės valstybės principą. Nuo 2021 m. sausio 1 d. galioja Sąlygų reglamentas⁵⁸ – jį taikant ES biudžetas apsaugomas nuo teisinės valstybės principo pažeidimų valstybėse narėse poveikio. 2022 m. kovo 2 d. Komisija paskelbė gaires dėl bendro sąlygų

⁵⁵ OECD, *Financing Water Supply, Sanitation and Flood Protection: Challenges in the EU Member States and Policy Options*, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/6893cdac-en>.

⁵⁶ Komisijos komunikatas „2022 m. aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra. Esminiai pokyčiai – užtikrinant aplinkos reikalavimų laikymąsi“, COM(2022) 438 final.

⁵⁷ Tokie reikalavimai 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu vadinami *ex ante* sąlygomis, o 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu – reikiamomis sąlygomis.

⁵⁸ 2020 m. gruodžio 16 d. Reglamentas (ES, Euratomas) 2020/2092 dėl bendro Sąjungos biudžeto apsaugos sąlygų režimo.

režimo taikymo. 2022 m. rugsėjo 18 d. buvo priimtas pirmas pasiūlymas dėl Tarybos įgyvendinimo sprendimo⁵⁹.

Komisija ES valstybėms narėms teikia ne tik finansinę paramą, bet ir, pagal techninės paramos priemonę, prie poreikių pritaikytas technines ekspertines žinias, kad valstybės narės galėtų rengti ir įgyvendinti reformas. Naudojant techninės paramos priemonę nacionalinėms valdžios institucijoms teikiama parama, kad jos gerintų savo gebėjimus rengti, plėtoti ir įgyvendinti atsparumą didinančias reformas keliose srityse (administracinio bendradarbiavimo, teisinės valstybės, teisingumo sistemų reformos, finansų priežiūros stiprinimo ir kovos su sukčiavimu, korupcija ir pinigų plovimu stiprinimo).

Gero viešojo administravimo skatinimas vykdant viešojo administravimo institucijų darbuotojų mainus (PACE)

Viešojo administravimo institucijos veikia kaip tiesioginės tarpininkės tarp ES ir piliečių, nes jos paverčia ES teisę ir programas į konkrečius veiksmus. Viešojo administravimo institucijų darbo kokybė lemia, ar valstybės narės, taigi ir visa ES, yra konkurencingos⁶⁰. Pagal techninės paramos priemonę Komisija įgyvendina bandomąją iniciatyvą „Viešojo administravimo institucijų darbuotojų mainai“ (PACE) – joje dalyvaujantys pareigūnai gali būti laikinai komandiruojami į kitą valstybę narę. Šios programos dalyviams sudaromos sąlygos įgyti žinių ir įgūdžių, užmegzti ryšius ir, galiausiai, prisidėti prie Europos tikros administracinės erdvės kūrimo.

V. ANKSTYVAS ES TEISĖS PAŽEIDIMŲ NUSTATYMAS IR ŠALINIMAS

Problemų nustatymas didinant skaidrumą ir pasitelkiant stebėsenos mechanizmus

Paaiškėjo, kad didesnis skaidrumas, skelbiama informacija apie reikalavimų laikymąsi ir reguliarios stebėsenos mechanizmai taip pat yra veiksmingi būdai, kuriais valstybės narės skatinamos greičiau įgyvendinti reikalavimus arba bent jau nustatyti sritis, kurioms reikia skirti daugiau dėmesio.

Paskelbus ataskaitas šiais klausimais, visuomenei sudaromos sąlygos stebėti savo valstybės narės veiklos rezultatus ir reikalavimų laikymosi lygį konkrečiose politikos srityse, didinamas įmonių informuotumas ir skatinami vieši debatai. Darbą šioje srityje galima sutelkti rengiant rezultatų suvestines ir kitus panašaus pobūdžio vertinimus, todėl naudojamos tokios priemonės kaip bendrosios rinkos rezultatų suvestinė⁶¹, per Europos semestrą rengiamos konkrečioms šalims skirtos ataskaitos⁶², aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra⁶³ ir ją

⁵⁹ Pasiūlymas dėl Tarybos įgyvendinimo sprendimo dėl priemonių Sąjungos biudžetui apsaugoti nuo teisinės valstybės principų pažeidimų Vengrijoje, COM(2022) 485 *final*.

⁶⁰ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Parama ES valstybių narių viešojo administravimo institucijoms vykdant reformas ir rengiantis ateičiai“, SWD(2021) 101.

⁶¹ <https://single-market-scoreboard.ec.europa.eu/>.

⁶² https://ec.europa.eu/info/publications/2022-european-semester-country-reports_en.

papildantis interaktyvus aplinkos pažeidimų žemėlapis⁶⁴ arba skelbiami Komisijos atsakymai į valstybių narių pranešimus pagal Bendrosios rinkos skaidrumo direktyvą. Svarbus vaidmuo užtikrinant veiksmingą ES teisės vykdymą tenka ir kitoms priemonėms, pvz., teisinės valstybės principo taikymo ataskaitai arba ES teisingumo rezultatų suvestinei⁶⁵, – jose pateikiama įžvalgų apie pokyčius konkrečiose valstybėse narėse. Labai svarbu, kad gerai veiktų nacionalinė teisingumo sistema, nes tuomet ji gali veiksmingai užtikrinti teisių, kurias piliečiai ir įmonės įgyja pagal ES teisę, teisminę apsaugą. Kai kuriose konkrečiose politikos srityse Komisija skelbia informaciją apie valstybių narių atliekamo direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę padėtį⁶⁶.

Be to, Komisija dažnai praneša, kaip įgyvendinamos konkrečios priemonės arba kokia pažanga pasiekta konkrečiose ES teisės srityse. Šiomis ataskaitomis siekiama ne tik informuoti visuomenę apie sritis, kuriose jų teisėms iškilęs pavojus, bet ir nustatyti bendras tendencijas ir problemas, o tai naudinga imantis vykdymo užtikrinimo veiksnių prieš valstybes nares ir gali paskatinti peržiūrėti teisės aktus.

Šengeno sistemos vertinimas

Ar Šengeno erdvė sklandžiai veikia⁶⁷, priklauso nuo tinkamo ir veiksmingo Šengeno *acquis* įgyvendinimo ir valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo. Šengeno vertinimo ir stebėsenos mechanizme⁶⁸ numatyti objektyvūs ir nešališki vertinimai, kuriais galima greitai nustatyti Šengeno taisyklių taikymo trūkumus ir užtikrinti, kad jie būtų skubiai pašalinti. Komisija ir valstybės narės rengia vertinimo vizitus – po jų pateikiamos Tarybos rekomendacijos valstybėms narėms dėl taisomųjų veiksnių. Mechanizmas atnaujintas ir patobulintas⁶⁹, be to, taikant paprastesnę procedūrą užtikrinama, kad trūkumai, ypač dideli, būti pašalinti nedelsiant.

Teisinės valstybės principo taikymo ataskaita

Metinė teisinės valstybės principo taikymo ataskaita⁷⁰ – esminis Europos teisinės valstybės mechanizmo elementas⁷¹. 2022 m. liepos mėn. Komisija trečią kartą pateikė metinę teisinės

⁶³ https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-implementation-review_en.

⁶⁴ https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-implementation-review_en#environmental-infringements-map-and-dashboard.

⁶⁵ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_lt.

⁶⁶ https://finance.ec.europa.eu/regulation-and-supervision/enforcement-and-infringements-banking-and-finance-law/monitoring-banking-and-finance-directives_en.

⁶⁷ Šengeno erdvė – erdvė be vidaus sienų, kurioje piliečiai ir daugelis ne ES piliečių, teisėtai gyvenančių ES, gali laisvai judėti ir išvengti patikrinimų kertant sieną. Nuo 1985 m. ši erdvė laipsniškai plėtėsi ir dabar aprėpia beveik visas ES valstybes nares ir kelias asocijuotąsias ES nepriklausančias šalis.

⁶⁸ https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/schengen-area/schengen-evaluation-and-monitoring_en.

⁶⁹ 2022 m. birželio 9 d. Tarybos reglamentas (ES) 2022/922 dėl tikrinimo, kaip taikoma Šengeno *acquis*, vertinimo ir stebėsenos mechanizmo sukūrimo ir veikimo.

⁷⁰ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2022-rule-law-report_lt.

valstybės principo taikymo ataskaitą kartu su 27 konkrečioms šalims skirtais skyriais. Ataskaitoje, parengtoje glaudžiai bendradarbiaujant su nacionalinėmis valdžios institucijomis ir suinteresuotaisiais subjektais, objektyviai bei nešališkai apžvelgiama padėtis visose valstybėse narėse, vertinant keturis pagrindinius teisinės valstybės ramsčius: teisingumo sistemas, kovos su korupcija sistema, žiniasklaidos pliuralizmą ir laisvę, taip pat kitus institucinius klausimus, kurie susiję su stabdžių ir atsvarų sistema. Nuo 2022 m. ataskaitoje teikiamos konkrečios rekomendacijos kiekvienai valstybei narei. Atsižvelgiant į tai, kad ataskaita yra prevencinio pobūdžio, rekomendacijų tikslas – teikti pagalbą valstybėms narėms ir remti jų pastangas tęsiant vykdomas ar planuojamas reformas ir padėti joms nustatyti, kur reikia patobulinimų ar tolesnių veiksmų, susijusių su pastarojo meto pokyčiais ar reformomis⁷².

Auditų atlikimas siekiant patikrinti, ar laikomasi reikalavimų

Kai kuriose ES teisės srityse Komisija atlieka auditus siekdama patikrinti, ar valstybės narės praktiškai laikosi ES taisyklių, ir įvertinti, kaip vykdoma nacionalinė kontrolė.

Auditas – labai svarbi ES biudžeto apsaugos priemonė. Ji padeda nustatyti nepagrįstai išmokėtas sumas ir susigrąžinti sumas, kurias valstybė narė išleidžia nepagrįstai, tais atvejais, kai ji nesilaiko patikimo finansų valdymo taisyklių ir principų. Rekomendacijomis, parengtomis remiantis auditais ir veiksmų planais, kuriuos Komisijos prašymu pateikė valstybės narės, dažnai tiesiogiai padedama valstybių narių valdžios institucijoms geriau įgyvendinti taisykles.

ES maisto ir pašarų saugos standartų apsauga

ES gyventojai tikisi, kad maisto ir pašarų saugos bei gyvūnų ir augalų sveikatos srityse bus taikomi aukšti standartai. Šie standartai saugomi vykdant kontrolę, įskaitant auditą, valstybėse narėse ir ES nepriklausančiose šalyse, kurios į ES eksportuoja augalus, gyvūnus ir maisto produktus. 2019–2020 m. valstybėse narėse Komisija atliko 170 oficialiosios kontrolės sistemų auditų bei panašaus pobūdžio patikrų ir pateikė joms 527 rekomendacijas. Daugeliu atvejų valstybės narės ėmėsi taisomųjų veiksmų arba prisiėmė patenkinamus įsipareigojimus pašalinti trūkumus. 2020 m. nacionalinės valdžios institucijos atliko maždaug 17 mln. ekonominės veiklos vykdytojų, veikiančių žemės ūkio maisto produktų grandinėje, oficialiąją kontrolę. Šiuos veiklos vykdytojus jos patikrina daugiau kaip keturis milijonus kartų. Tai padėjo nacionalinėms valdžios institucijoms užtikrinti, kad būtų geriau laikomasi aukštų ES maisto ir pašarų saugos standartų.

Veiksmų planų, kuriais siekiama gerinti bendrųjų žuvininkystės taisyklių

⁷¹ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism_lt.

⁷² Komisijos komunikatas „2022 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Teisinės valstybės padėtis Europos Sąjungoje“, COM(2022) 500 final.

laikymąsi, rengimas

Komisija tikrina valstybes nares siekdama nustatyti, kaip jos įgyvendina žuvininkystės kontrolės priemones. Jei Komisija nustato sisteminių kontrolės trūkumų, ji kartu su valstybėmis narėmis parengia veiksmų planus, kuriais siekiama stiprinti jų kontrolės sistemas. Naudodamasi šiais veiksmų planais Komisija gali stebėti, kaip valstybės narės diegia ir tobulina žuvininkystės kontrolės sistemas, kurios yra labai svarbios siekiant užtikrinti darnią žuvininkystę ir sveikus žuvų išteklius. Dėl šios priežasties yra teikiamos patikimesnės laimikio ataskaitos ir buvo patobulintos sistemos, naudojamos bendros žuvininkystės politikos pažeidimams nustatyti.

Mokėjimų, vykdomų žemės ūkio srityje, tvarkingumo užtikrinimas

Komisija reguliariai atlieka auditą valstybėse narėse siekdama patikrinti, kaip jos laikosi ES teisės aktų, kuriais reglamentuojama pagal bendrą žemės ūkio politiką ūkininkams ir kitiems paramos gavėjams teikiama parama. Jei reikalavimų nesilaikoma arba kontrolės sistema turi trūkumų, Komisija gali sustabdyti ES finansavimą arba jį susigrąžinti iš valstybių narių. Paaiškėjo, kad šios finansinės pataisos yra veiksminga klaidų ištaisymo ir ES biudžeto apsaugos priemonė. Be to, siekdama sustiprinti valstybės narės kontrolės sistemas, Komisija prašo jos įgyvendinti veiksmų planą.

Procesas prieš pradedant pažeidimo nagrinėjimo procedūrą („EU Pilot“)

Jei Komisija, nepaisant jos prevencinių pastangų ir paramos valstybėms narėms, nustato, kad galėjo būti padarytas ES teisės pažeidimas, ji gali nuspręsti pradėti „EU Pilot“ procedūrą, t. y. procesą prieš pradedant pažeidimo nagrinėjimo procedūrą⁷³. Ši priemonė naudojama, kai ji teikia pridėtinę vertę, pvz., 2021 m. Komisija, savo iniciatyva atlikusi tyrimus arba gavusi skundus, pradėjo 302 pažeidimų bylas⁷⁴, o 33 atvejais prieš priimdama tokį sprendimą pradėjo „EU Pilot“ procesą. Šią priemonę galima naudoti tuomet, kai tikėtina, kad po „EU Pilot“ proceso reikalavimai bus įvykdyti skubiau, nei pradėjus oficialią pažeidimo nagrinėjimo procedūrą. Naudodama šią priemonę, tam tikras bylas Komisija gali išspręsti „EU Pilot“ etape ir neprivalo pradėti pažeidimo nagrinėjimo procedūros. Taip gali būti tuomet, kai probleminiai klausimai yra, pvz., techninio pobūdžio. Priemonė taip pat gali būti naudinga tais atvejais, kai Komisija nori surinkti faktinę ar teisinę informaciją, kurios jai reikia vertinimui atlikti⁷⁵. Priemonė nenaudojama, kai pažeidimas yra gerai pagrįstas įrodymais, akivaizdus ar prisipažinta jį padarius, taip pat ji nenaudojama nagrinėjant opesnius klausimus, jei mažiau tikėtina, kad per techninio lygmens diskusijas bus pasiektas teigiamas rezultatas. Be to, Komisija taip pat turi išvengti nereikalingo vėlavimo rizikos, susijusios su tokio procesu, t. y. jei procedūra trunka per ilgai, bet nepasiekiamą didelės pažangos arba jei

⁷³ „EU Pilot“ – Komisijos ir valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo ir dialogo priemonė, naudojama (galimais) ES teisės nesilaikymo atvejais. Komisija naudoja „EU Pilot“ procesą pagal konkrečias vidaus gaires, peržiūrėtas 2020 m. liepos mėn.

⁷⁴ Tai neapima pažeidimų bylų, kurios pradedamos automatiškai, kai valstybė narė prisipažįsta neperkėlusį direktyvos į nacionalinę teisę.

⁷⁵ Didžioji dauguma pažeidimų nagrinėjimo procedūrų pradedamos prieš tai nevykdant „EU Pilot“ proceso.

valstybė narė nepakankamai bendradarbiauja, Komisija nutraukia „EU Pilot“ procesą ir pradeda pažeidimo nagrinėjimo procedūrą.

Ilgainiui paaiškėjo, kad „EU Pilot“ procesas yra naudingas. Jo taikymas grindžiamas metodu, kuriuo siekiama skatinti valstybių narių ir Komisijos tarpusavio atvirumą ir pasitikėjimą, kad būtų greičiau pradėta laikytis reikalavimų. 2021 m. daugiau nei 80 proc. „EU Pilot“ procesų davė teigiamų rezultatų. Jeigu procesas nesėkmingas, pradama pažeidimo nagrinėjimo procedūra.

„EU Pilot“ proceso taikymas siekiant užtikrinti, kad gyventojai savo IBAN sąskaita galėtų naudotis bet kurioje valstybėje narėje

Bendros mokėjimų eurais erdvės (SEPA) reglamentu⁷⁶ siekiama užtikrinti, kad naudojantis kiekviena ES banko sąskaita būtų galima atlikti tarptautinius kredito pervedimus ir tiesioginį debetą taip pat paprastai, kaip ir nacionalinius. Vis dėlto kai kuriose valstybėse narėse tokie svarbūs lėšų gavėjai, kaip telekomunikacijų įmonės arba mokesčių ar socialinės apsaugos institucijos, nepripažino tarptautinio banko sąskaitos numerio (IBAN), todėl kitose ES šalyse atidarytomis sąskaitomis nebuvo galima naudotis tiesioginiam debetui nustatyti arba lėšoms, pvz., mokesčiams ar pensijoms, pervesti. 2016–2021 m. Komisija pradėjo „EU Pilot“ procesus penkiose valstybėse narėse. Reaguodamos į šiuos procesus jos iš dalies pakeitė arba iš dalies keičia savo teisinę sistemą, kad galėtų kovoti su pažeidimais ir nustatyti tinkamas sankcijas. Be to, trimis atvejais Komisija pradėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūras siekdama užtikrinti, kad nacionalinės kompetentingos institucijos turėtų pakankamai įgaliojimų tikrinti, kaip laikomasi reikalavimų, ir taikyti sankcijas. Dėl šios priežasties taip pat buvo pakeisti teisės aktai, kad valdžios institucijoms būtų suteikti reikiami įgaliojimai.

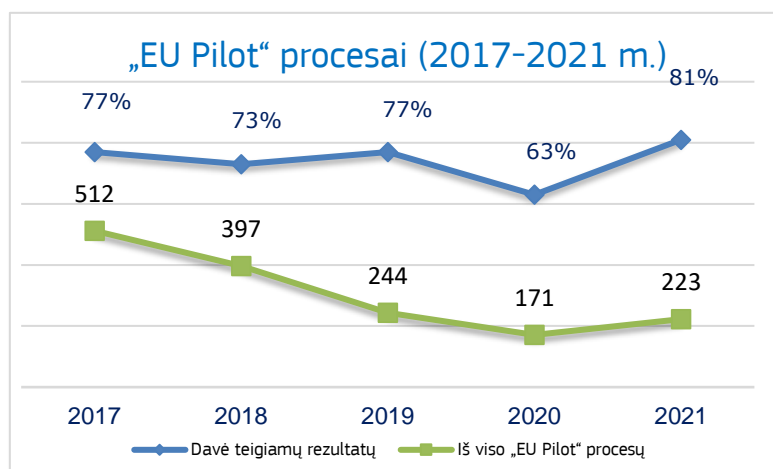
„EU Pilot“ proceso taikymas siekiant gerinti tarpvalstybinių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą⁷⁷

Pacientai turi teisę į sveikatos priežiūros paslaugas bet kurioje valstybėje narėje ir teisę į tai, kad tokių užsienyje jiems suteiktų paslaugų išlaidas kompensuotų jų gyvenamoji šalis. Kadangi kai kurios valstybės narės į nacionalinę teisę netinkamai perkėlė ES taisykles dėl pacientų teisių į tarpvalstybines sveikatos priežiūros paslaugas, Komisija pradėjo „EU Pilot“ procesus siekdama skubiai gerinti saugių ir kokybiškų tarpvalstybinių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą šiose šalyse. Pažeidimo nagrinėjimo procedūros pradėtos prieš tris valstybes nares, o vykdant „EU Pilot“ procesą pasiektas teigiamas rezultatas devyniose valstybėse narėse. Daugeliu tokių atvejų valstybės narės iš dalies pakeitė teisės aktus ar administracinę praktiką ir suderino juos su ES taisyklėmis. Todėl pacientams taikomi mažesni išankstinio leidimo reikalavimai, paprastesnės administracinės procedūros ir skaidriau teikiama informacija apie tarpvalstybines sveikatos priežiūros paslaugas, o tai

⁷⁶ 2012 m. kovo 14 d. Reglamentas (ES) Nr. 260/2012, kuriuo nustatomi kredito pervedimų ir tiesioginio debeto operacijų eurais techniniai ir komerciniai reikalavimai.

⁷⁷ Tarpvalstybinės sveikatos priežiūros paslaugos – sveikatos priežiūros paslaugos, teikiamos arba paskirtos kitoje nei draudimo valstybėje narėje.

reiškia, kad dabar jiems paprasčiau gauti sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse.

VI. VEIKSMINGAS PAŽEIDIMŲ NAGRINĖJIMO PROCEDŪRŲ TAIKYMAS

Komisijos taikoma vykdymo užtikrinimo politika ilgainiui keitėsi. Nuo 2017 m. Komisija vis daugiau dėmesio skiria problemoms, kurias spręsdama savo intervencinėmis priemonėmis gali kuo labiau padidinti pridėtinę vertę ir pakeisti kuo didesnio žmonių ir įmonių skaičiaus kasdienybę ir veiklą. Todėl Komisija toliau laikosi strateginio požiūrio, tikslų ir prioritetų, kuriuos ji nusistatė 2016 m. komunikate „ES teisė. Geresnis taikymas – geresni rezultatai“.

Pagrindinis pažeidimo nagrinėjimo procedūros tikslas – užtikrinti, kad valstybės narės įgyvendintų ES teisę, remiant bendrąjį interesą, o ne suteikiant individualią teisių gynimo priemonę. Strateginio požiūrio esmė ta, kad vykdydama pažeidimo nagrinėjimo procedūras Komisija retai dėmesį sutelkia į atskirus klausimus, o veikia – į sisteminės ir struktūrinės problemas, kurios daro poveikį dideliame asmenų ar įmonių skaičiui tam tikroje valstybėje narėje arba visoje Sąjungoje.

Daugelio atskirų netinkamo taikymo atvejų išnagrinėjimas per vieną pažeidimo nagrinėjimo procedūrą

Anksčiau aplinkos apsaugos srityje Komisija užvesdavo atskiras bylas dėl vieno reikalavimų neatitinkančio sąvartyno arba vienos komunalinių nuotekų teisės aktų nesilaikančios aglomeracijos. Dabar Komisija daugiausia dėmesio skiria sisteminiams atvejams, t. y. vienoje komunalinių nuotekų valymo byloje sprendžia problemas, kartais susijusias su šimtais aglomeracijų, arba atliekų srities bylose kartais nagrinėja dešimčių sąvartynų atvejus. Toks problemų sprendimas vykdant vieną pažeidimo nagrinėjimo procedūrą yra daug veiksmingesnis siekiant, kad visi valstybės narės regionai būtų skatinami laikytis reikalavimų.

Skunde iškeltų bendrų principinių klausimų nagrinėjimas

Chartijoje įtvirtinta teisė į asociacijų laisvę – vienas svarbiausių demokratinės ir pliuralistinės visuomenės pagrindų. Komisija, gavusi su šia sritimi susijusį skundą, pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūrą, o su ja susijusioje byloje Teisingumo Teismas nusprendė, kad vienos valstybės narės nacionalinės teisės aktai riboja laisvą kapitalo judėjimą ir varžo pagrindines teises į asmens duomenų apsaugą ir asociacijų laisvę.

Pavienius galimo netinkamo ES teisės taikymo atvejus, dėl kurių nekyla bendrų principinių klausimų (pvz., direktyva netinkamai perkelta į nacionalinę teisę arba trukdoma vykdyti prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą), kai nėra pakankamai įrodymų, kad praktika įprasta ar kad trūkumai sisteminiai, veiksmingiau nagrinėja teisių gynimo institucijos, veikiančios arčiau pažeidimo paveiktų asmenų. Jos gali greitai priimti tiesioginius sprendimus. Be to, kad kyla sunkumų tiriant tokius atvejus vietoje, o pažeidimo nagrinėjimo ES lygmeniu procedūros užtrunka, Teisingumo Teismo sprendimas skiriamas valstybei narei, todėl, jį vykdydamas, asmens problema galima spręsti tik netiesiogiai. Teisingumo Teismas negali nurodyti valstybei narei atlyginti žalą asmeniui, patyrusiam neigiamą ES teisės pažeidimo poveikį. Siekdami, kad būtų skirta kompensacija arba panaikinta nacionalinė priemonė, skundų pateikėjai vis tiek turi kreiptis į nacionalinį teismą.

Kiekvienais metais Komisija gauna apie 4 000 skundų⁷⁸. Ji taip pat gauna daug su ES teise susijusių peticijų, kurias perduoda Europos Parlamento Peticijų komitetas. Nors Komisija netiria kiekvieno atvejo, kai galimai netinkamai taikyta ES teisė, ji vis tiek skundus, raštu pateiktus klausimus ir peticijas vertina kaip informacijos šaltinį, kuriuo gali naudotis didesnio masto bylose, susijusiose su sisteminiiais ar struktūriniais ES teisės pažeidimais valstybėse narėse.

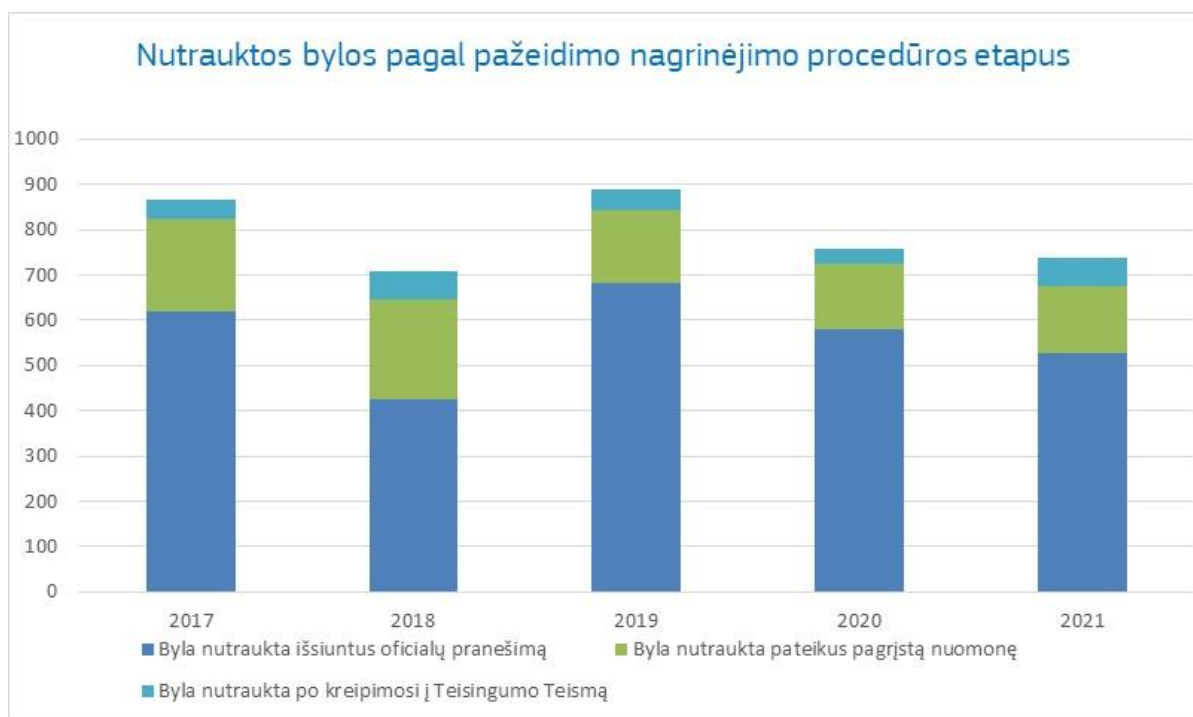
Taikant šį strateginį požiūrį būtina, kad nacionalinėse taisyklėse būtų numatytos veiksmingos teisių gynimo procedūros, taikomos ES teisės pažeidimo atveju, o jas vykdytų nepriklausoma ir veiksminga teismų sistema. Todėl Komisija ypatingą prioritetą skiria pažeidimams, kuriais daromas poveikis nacionalinių teismų sistemų gebėjimui prisidėti prie veiksmingo ES teisės taikymo. Kartu Komisija, dėdama vykdymo užtikrinimo pastangas, daug dėmesio taip pat skiria tam, kad užtikrintų, jog nacionalinės valdžios institucijos ir reguliavimo įstaigos turėtų priemonių veiksmingai ginti teises, t. y. turėtų atitinkamus įgaliojimus ir išteklius, ir jog nacionalinėse priemonėse, kuriomis įgyvendinama ES teisė, būtų numatytos tinkamos sankcijos už ES teisės pažeidimus.

Komisijos tikslas – užtikrinti, kad valstybės narės kuo greičiau įgyvendintų ES teisės nuostatas. Ji palankiai vertina, kad dauguma pažeidimų pašalinama ankstyvame procedūros etape⁷⁹: štai daugiau nei 90 proc. pažeidimų bylų išsprendžiama nesikreipiant į Teisingumo Teismą. Jei problemos išsprendžiamos nesikreipiant į Teisingumo Teismą, tai reiškia, kad reikalavimų pradeda laikytis anksčiau, be to, sutaupoma laiko ir pinigų. Valstybės narės

⁷⁸ Daugiausia skundų pateikiama užpildžius internetinę skundo formą, kurią galima rasti adresu https://ec.europa.eu/assets/sg/report-a-breach/complaints_lt/. Sąvoka „skundai“ žymi daugybinius skundus, t. y. į vieną skundo bylą Komisijos sujungtus daugybę identiškų skundų.

⁷⁹ 2021 m. 69 proc. pažeidimų bylų nutrauktos išsiuntus pradinį oficialų pranešimą.

turi dėti visas pastangas, kad kuo greičiau įvykdytų Teismo sprendimą. Tačiau, jei Teismo sprendimo valstybė narė nepaiso ir pažeidimo vis tiek neištaiso, Komisija gali gražinti bylą Teisingumo Teismui ir prašyti valstybei narei skirti finansines baudas⁸⁰.

Veiksminga pažeidimo nagrinėjimo procedūra

Siekis užtikrinti, kad būtų laikomasi ES teisės reikalavimų **oro taršos** srityje, gali būti susijęs su didelėmis ekonominėmis sąnaudomis, tačiau jų nesilaikant žūsta žmonės ir sukeliama sunkios ligos. Dėl šios srities reikalavimų nesilaikymo pradėta daug pažeidimų nagrinėjimo procedūrų. Iki 2022 m. liepos mėn. Komisija pradėjo 28 pažeidimų bylas, nes 18 valstybių narių netaikė Aplinkos oro kokybės direktyvos⁸¹. 15 bylų buvo perduotos Teisingumo Teismui, o šis 10-yje iš jų priėmė sprendimą. Dėl vienos iš šių bylų į Teismą kreiptasi antrą kartą, todėl gali būti paskirtos baudos. Šiomis vykdymo užtikrinimo pastangomis pavyko pasiekti, kad liktų mažiau oro kokybės zonų, kuriose viršijamos teisės aktais nustatytos kietųjų dalelių ribos (tokių zonų sumažėjo nuo 91 2019 m. iki 55 2021 m.⁸²), ir zonų, kuriose yra azoto dioksido perteklius (tokių zonų sumažėjo nuo 68 iki 23 2021 m.). Tai reiškia, kad dabar keliuose Europos miestuose žmonės gali kvėpuoti švaresniu oru. Taikant ES oro kokybės teisės aktus pavyko trečdaliu, palyginti su 2005 m.,

⁸⁰ Pagal SESV 260 straipsnio 2 dalį.

⁸¹ 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/50/EB dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje.

⁸² 2021 m. duomenys atnaujinti remiantis 2020 m. duomenimis, t. y. naujausia rengiant šį komunikatą turėta informacija apie oro kokybę.

sumažinti su oro tarša siejamų ankstyvų mirčių skaičių, taigi išgelbėta daugiau kaip 150 000 gyvybių⁸³.

Komisija ypatingą dėmesį skiria **Europos miškų apsaugai**, nes juose yra daug anglies sancaupų, jie šalina anglį iš atmosferos, yra itin svarbūs užtikrinant biologinę įvairovę ir teikiant ypatingos svarbos ekosistemines paslaugas. Valstybėms narėms sistemingai nesugebėjus išvengti miško buveinių būklės blogėjimo, nes nebuvo užkirstas kelias neteisėtai medienos ruošai ar miškotvarkos praktikai, Komisija pradėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūras ir naudojo palydovines nuotraukas kaip priemonę įrodyti, kad miško buveinių būklė blogėja. Prieš keturias valstybes nare vykdomos kelios pažeidimų nagrinėjimo procedūros, o vienoje iš šių bylų Teisingumo Teismas jau priėmė sprendimą. Teisingumo Teismo procese nagrinėjant panašaus pobūdžio problemą, susijusią su miškų apsauga, Komisija rėmėsi SESV 279 straipsniu ir paprašė Teisingumo Teismo nustatyti laikinąsias priemones, kad būtų išvengta nepataisomos žalos mūsų miškams. Vėliau Teisingumo Teismas siekdamas apsaugoti miško buveines nurodė atitinkamai valstybei narei, kad ji turi nutraukti aktyvią miškotvarkos veiklą ir šimtamečių eglių sausuolių išvežimą arba kitu atveju jai bus skirta bauda už kiekvieną dieną, kol jo sprendimas bus įvykdytas.

Komisija naudoja visomis turimomis priemonėmis, kad apsaugotų Europos įmones nuo kliūčių, trukdančių dalyvauti **viešuosiuose pirkimuose**. Ji, be kita ko, siekia užtikrinti, kad būtų tinkamai vykdomos galiojančios taisyklės ir taip išvengta piktnaudžiavimo tiesiogiai sudarant sutartis arba kad būtų panaikinti subrangos ribojimai – šie aspektai labai svarbūs siekiant sudaryti sąlygas MVĮ dalyvauti viešųjų pirkimų procedūrose tiek tarpvalstybiniu, tiek nacionaliniu lygmenimis.

Paslaugų srityje Komisija pradėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūras prieš dešimt valstybių narių, nes jos nustatė apribojimus tam tikroms paslaugoms, kurias visų pirma teikia architektai, inžinieriai, apskaitininkai, konsultantai mokesčių klausimais ir teisininkai, taip pat statybos ir pastatų sektoriuje teikiamoms paslaugoms. Kadangi buvo taikomi šie apribojimai, tokioms bendrovėms buvo sunku veikti tarpvalstybiniu mastu ir plėsti veiklą. Todėl gyventojai ir įmonės negalėjo pasinaudoti ES rinkoje teikiamomis konkurencingiausiomis ir novatoriškiausiomis paslaugomis. Reaguodamos į šias pažeidimų nagrinėjimo procedūras, valstybės narės iš dalies pakeitė savo teisės aktus.

Europos vartotojai, nepriklausomai nuo savo buvimo vietos, gyvenamosios vietos ar pilietybės, neturėtų patirti kliūčių ar trikdžių siekdami internetu gauti prekių ir paslaugų iš kitų šalių. Komisija padėjo valstybėms narėms taikyti **Geografinio blokavimo reglamentą**⁸⁴ – juo užtikrinama vartotojų prieiga prie e. prekybos svetainių ir taip internetu perkantys klientai apsaugomi nuo diskriminavimo dėl pilietybės, gyvenamosios arba įsisteigimo vietos. Vis dėlto reikalavimas nustatyti, kaip užtikrinti taisyklių vykdymą ir kas turėtų tai padaryti, yra priskirtas valstybės narės atsakomybės sričiai. Atsižvelgdama į tai,

⁸³ Šaltinis: Europos aplinkos agentūra.

⁸⁴ [Geografinio blokavimo reglamento trumpojo laikotarpio peržiūra.](#)

2019 m. Komisija pradėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūras prieš devynias valstybes nares. Iki 2021 m. visos valstybės narės įvykdė savo įsipareigojimus, t. y. visose valstybėse narėse buvo paskirtos kompetentingos institucijos. Šie veiksmai padėjo, pvz., pasirengti ES mastu atlikti žinomos interneto paieškos sistemos, vykdančios nepagrįstą geografinio blokavimo praktiką, tyrimą⁸⁵.

Siekdama, kad būtų laikomasi **teisinės valstybės principo**, konkrečiau, kad būtų apsaugotas teismų nepriklausomumas, o nepriklausomi nacionaliniai teismai užtikrintų veiksmingą teisminę apsaugą, Komisija ėmėsi veiksmų prieš vieną valstybę narę, nes ji priėmė teisės aktus, kuriais sumažintas teisėjų pensinis amžius, ir kartu suteikė vykdomajai valdžiai galimybę savo nuožiūra pratęsti paskirtų teisėjų įgaliojimus, todėl keli pareigas einantys teisėjai buvo priversti išeiti į pensiją. Komisija kreipėsi į Teisingumo Teismą, ir šis patvirtino, kad ES teisė pažeista. Todėl valstybė narė panaikino teisėjų išėjimo į pensiją taisyklės ir grąžino į darbą teisėjus, kurie buvo priversti išeiti į pensiją.

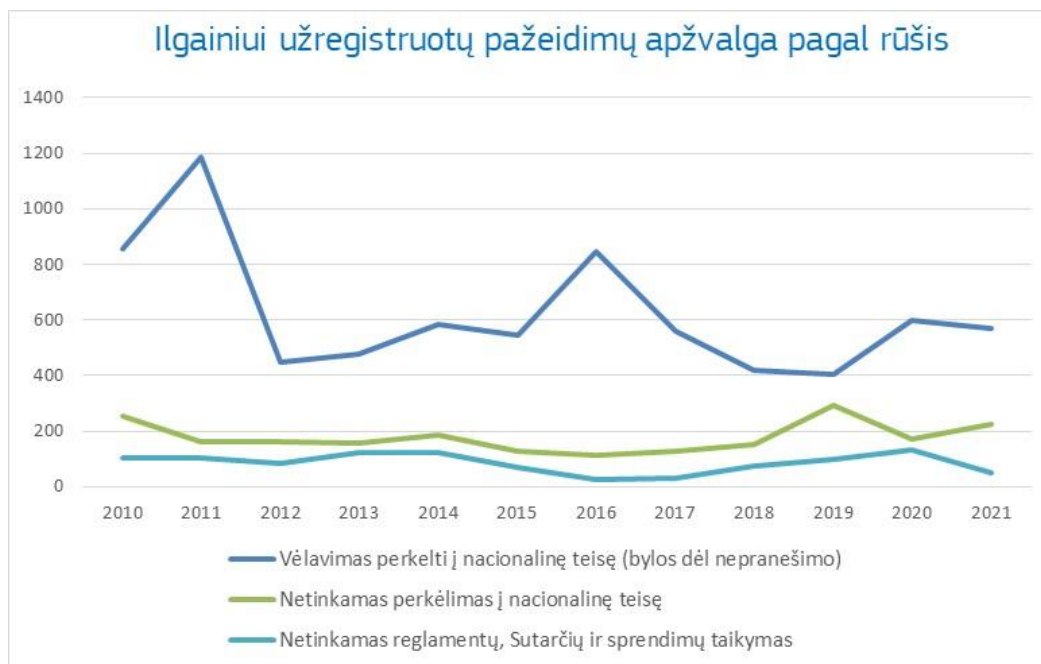
Gavusi skundų, kad nepakankamai įgyvendintos **Energijos vartojimo efektyvumo direktyvoje**⁸⁶ nustatytos **šilumos ir karšto vandens suvartojimo matavimo ir sąskaitų išrašymo taisyklės**, Komisija pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūrą. Kadangi direktyva nebuvo perkelta į susijusios valstybės narės nacionalinę teisę, Komisija nusprendė perduoti bylą Teisingumo Teismui. Jam priėmus sprendimą, valstybė narė priėmė būtinus teisės aktus. Dabar daugiabučių pastatų gyventojai turi teisę įsirengti atskirus šilumos ir karšto vandens skaitiklius, kad galėtų stebėti savo individualų energijos suvartojimą ir imtis priemonių jam sumažinti.

Komisija pradeda pažeidimų nagrinėjimo procedūras savo iniciatyva, reaguodama į gautą skundą arba automatiškai kas du mėnesius (pastarieji atvejai susiję su bylomis dėl nepranešimo, kurios pradedamos pačiai valstybei narei nurodžius, kad iki nustatyto termino visapusiškai neperkėlė ES direktyvų į nacionalinę teisę). Atvejų, susijusių su vėlavimu perkelti direktyvas į nacionalinę teisę, tyrimai buvo ir yra Komisijos prioritetas, nes dėl šių vėlavimų negalima gauti naudos iš sutartų ES taisyklių. Ilgainiui mažėja atvejų, kai valstybės narės nesilaiko direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę terminų, todėl apskritai sumažėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūrų⁸⁷.

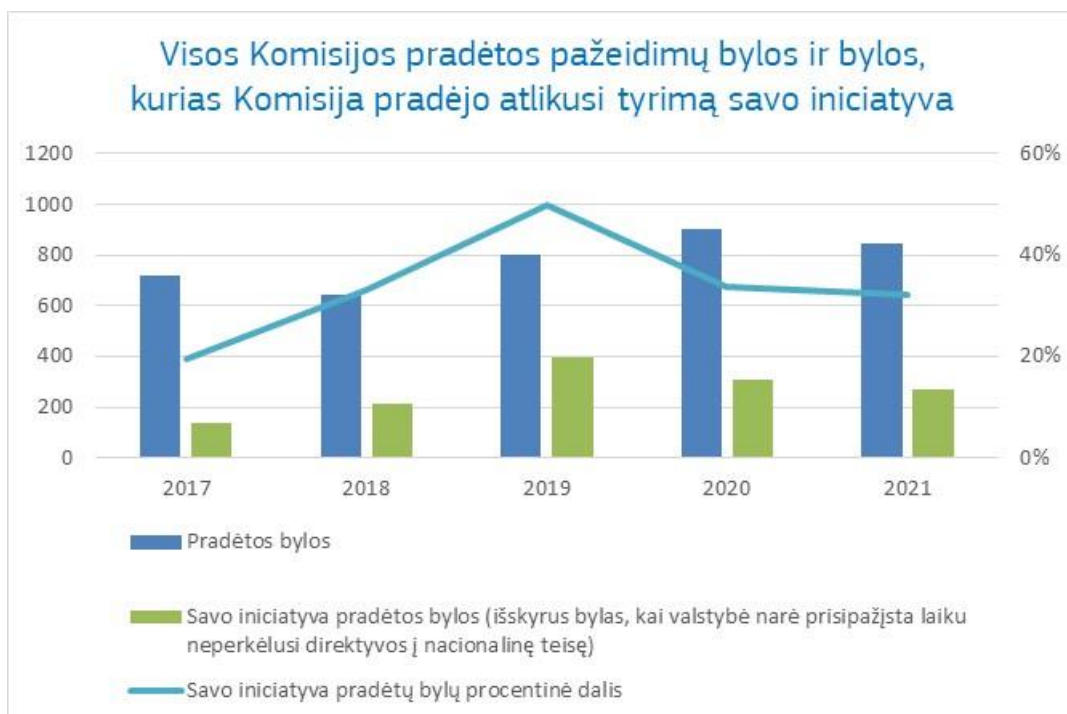
⁸⁵ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/enforcement-consumer-protection/coordinated-actions/social-media-and-search-engines_lt#google.

⁸⁶ 2012 m. spalio 25 d. Direktyva 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo.

⁸⁷ Vėlavimo perkelti direktyvas į nacionalinę teisę atvejų skaičius sumažėjo nuo daugiau kaip 1 000 (2011 m.) iki maždaug 500 per metus.

Pastaraisiais metais vis daugiau bylų iškeliami po **Komisijos savo iniciatyva atliktų tyrimų**⁸⁸. Pasinaudodama šiomis pažeidimų bylomis, iškeltomis po savo iniciatyva atlikto tyrimo, Komisija galėjo sėkmingiau įgyvendinti savo strateginį požiūrį į vykdymo užtikrinimą – tirdama ji teikė pirmenybę byloms, nurodytoms 2016 m. komunikate, be kita ko, susijusioms su netinkamu direktyvų perkėlimu į nacionalinę teisę, ir greitai bei ryžtingai reagojo į pažeidimus, kuriais sukuriama kliūčių ES pagrindinėms laisvėms ir vertybėms.

⁸⁸ Čia neskaičiuojamos bylos dėl nepranešimo, kurios pradedamos automatiškai, kai direktyvos neperkeliama į nacionalinę teisę, ir gavus skundą tiriamos bylos.

VII. GREITAS IR VEIKSMINGAS REAGAVIMAS Į KRIZES

Kilus krizėms ar ekstremaliosioms situacijoms, pvz., COVID-19 pandemijai ir Rusijos agresijos karui prieš Ukrainą, valstybėms narėms tapo sudėtingiau visapusiškai užtikrinti, kad būtų laikomasi ES keturių pagrindinių laisvių ir veiktų bendroji rinka. Sunkiomis aplinkybėmis gali kilti pagunda teikti pirmenybę nacionaliniams interesams, o ne tinkamam ES teisės taikymui. Vis dėlto gyventojams ir įmonėms tebėra labai svarbu, kad būtų veiksmingai užtikrintas ES teisės vykdymas, nes taip jie galės toliau naudotis ES teisės teikiama apsauga ir teisiniu tikrumu, o būtiniausios prekės ir paslaugos bus pristatomos ten, kur jų labiausiai reikia.

Iš pastarojo meto krizių matyti, kad ES turi ir gali prisitaikyti. Siekdama padėti valstybėms narėms ir visuomenei prisitaikyti prie kintančių aplinkybių, Komisija ėmėsi įvairių veiksmų, pvz., teikė pasiūlymus dėl naujų teisės aktų, kuriais iš dalies keičiamos taisyklės, priėmė gaires, teikė finansinę paramą, koordinavo atitinkamų valdžios institucijų veiklą ir užmezgė dialogus konkrečiais klausimais. Prireikus ji taip pat pradėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūras. Taikant šį visapusišką požiūrį buvo užtikrinta, kad per krizę ir toliau būtų taikoma ES teisė. Tai savo ruožtu padėjo susiformuoti visuotinei nuomonei, kad ES, veikdama kartu, sugebėjo reaguoti į šias krizes veiksmingiau, nei tai būtų pavykę reaguojant pavieniui nacionaliniu lygmeniu.

Kai kuriose ES taisyklėse jau numatytos reikšmingos lankstumo priemonės, kuriomis buvo tinkamai pasinaudota per krizę, pvz., Stabilumo ir augimo pakte numatyta bendroji nukrypti leidžianti išlyga arba veiksmai, kurių imtasi pagal Laikinosios apsaugos direktyvą⁸⁹. Komisija priėmė laikinąsias sistemas⁹⁰ siekdama sudaryti sąlygas valstybėms narėms pasinaudoti valstybės pagalbos taisyklėse numatytais lankstumo priemonėmis ekonomikai remti. Komisija pasiūlė taikyti konkrečias nuostatas, kuriomis leidžiama nukrypti nuo bendrovių akcininkų susirinkimų taisyklių, ir pakoreguoti terminus, taikomus, pvz., mokesčių deklaracijų srityje. Kitais atvejais buvo priimtos gairės, kuriomis paaiškintos galiojančios taisyklės, pvz., susijusios su Žaliųjų koridorių iniciatyva, siekiant užtikrinti nenutrūkstamą prekių srautą bendrojoje rinkoje ir sudaryti sąlygas laisvam ypatingos svarbos darbuotojų judėjimui pandemijos metu arba padėti pripažinti iš Ukrainos bėgančių asmenų turimus diplomus. Be to, taikant konkrečias priemones pavyko parodyti valstybėms narėms, kad esama aiškių alternatyvų nacionaliniams sprendimams: štai naudojant ES skaitmeninį COVID pažymėjimą buvo išsaugotas laisvas asmenų judėjimas, nes nacionalinėms valdžios institucijoms suteikta būdų patikrinti visų pažymėjimų turėtojų, judančių ES viduje, statusą. Iki 2021 m. pabaigos valstybės narės buvo išdavusios daugiau kaip 1 mlrd. pažymėjimų. Visomis šiomis priemonėmis išsaugotas ES teisės vientisumas ir sudarytos sąlygos būtinoms lankstumo priemonėms.

⁸⁹ 2001 m. liepos 20 d. Tarybos direktyva 2001/55/EB dėl minimalių normų, suteikiant perkeltiesiems asmenims laikiną apsaugą esant masiniam srautui, ir dėl priemonių, skatinančių valstybių narių tarpusavio pastangų priimant tokius asmenis ir atsakant už tokio veiksmo padarinius pusiausvyrą.

⁹⁰ [Laikinoji valstybės pagalbos sistema, priimta reaguojant į COVID-19 pandemiją](#), ir [Laikinoji sistema krizės sąlygomis, priimta reaguojant į Rusijos įsiveržimą į Ukrainą](#).

Tačiau buvo atvejų, kai valstybės narės bandė nepaisyti ES taisyklių. Pavyzdžiui, COVID-19 pandemijos pradžioje kai kurios valstybės narės vienašališkai nustatė vaistų ar apsaugos priemonių eksporto apribojimus arba ėmėsi veiksmų siekdamos sudaryti palankesnes sąlygas vietos gamintojams ar paslaugų teikėjams tokiuose sektoriuose kaip maistas ir kelionės. Komisija budriai stebėjo šias grėsmes bendrajai rinkai ir daugelis protekcionistinių priemonių, kurias valstybės narės nustatė pirmaisiais pandemijos mėnesiais, buvo gana greitai panaikintos. Komisija taip pat pradėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūras dėl nacionalinių protekcionistinių priemonių, kurios buvo priimtos Rusijai įsiveržus į Ukrainą, pvz., buvo uždraustas eksportas keliuose ekonomikos sektoriuose, be kita ko, grūdų ir statybinių medžiagų, arba transporto priemonėms su užsienio registracijos numeriais taikytos diskriminacinės degalų kainos.

Rusijai įsiveržus į Ukrainą, Komisija priėmė priemones, kuriomis siekiama palengvinti transportą, tranzitą ir mainus su Ukraina, įskaitant veiksmų planą dėl ES ir Ukrainos solidarumo koridorių Ukrainos žemės ūkio produkcijos eksportui ir dvišalei prekybai su ES palengvinti⁹¹, ir taip sušvelninti šios krizės poveikį prekių vežimui. Komisija vieniems metams sustabdė importo muitų taikymą visam eksportui iš Ukrainos į Europos Sąjungą. Ji taip pat ėmėsi veiksmų, kad sustiprintų sankcijų, taikomų į sąrašus įtrauktiems Rusijos ir Baltarusijos asmenims ir subjektams, įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą. Komisija paskelbė kelis rekomendacinius dokumentus dėl sankcijų aiškinimo, kuriuose atsakydama į naujus klausimus pateikė paaiškinimų valstybėms narėms, ir nuolat teikė paramą, kad tinkamai būtų užtikrintas vykdymas.

Siekdama sušvelninti energetikos krizės poveikį, Komisija aktyvavo ES teisėje numatytas ekstremaliųjų situacijų priemones. Komisijos pasiūlymu teisėkūros institucijos priėmė taisykles, kuriomis užtikrinamas dujų saugyklų pripildymas⁹², kad dujų užtektų 2022 m. žiemos sezonui, o tai daro tiesioginį poveikį gyventojams ir įmonėms. Be to, Komisija skubiai pasiūlė naujas taisykles dėl koordinuotų dujų poreikio mažinimo priemonių⁹³ ir dėl skubios intervencijos, skirtos didelėms energijos kainoms mažinti⁹⁴. Šios skubios intervencijos yra tolesnis Komisijos darbo siekiant užtikrinti, kad ES teisinėje sistemoje būtų numatytas tvirtas ir veiksmingas atsakas į krizines situacijas, etapas.

Komisija taip pat remiasi įgyta patirtimi ir ieško būdų, kaip į ES taisykles įtraukti lankstumo ir koordinavimo mechanizmus, kad kilus krizei būtų galima imtis veiksmų pagal iš anksto nustatytą teisinę sistemą. Remdamasi per COVID-19 pandemiją įgyta patirtimi, Komisija priėmė transporto sektoriui skirtą nenumatytų atvejų planą⁹⁵ – jame pateikiamas priemonių rinkinys, skirtas bet kokios rūšies transporto krizei įveikti, ir juo visų pirma užtikrinama, kad

⁹¹ Komisijos komunikatas „Veiksmų planas dėl ES ir Ukrainos solidarumo koridorių Ukrainos žemės ūkio produkcijos eksportui ir dvišalei prekybai su ES palengvinti“, COM(2022) 217 *final*.

⁹² 2022 m. birželio 29 d. Reglamentas (ES) 2022/1032, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) 2017/1938 ir (EB) Nr. 715/2009, kiek tai susiję su dujų laikymu.

⁹³ 2022 m. rugpjūčio 5 d. Reglamentas (ES) 2022/1369 dėl koordinuotų dujų poreikio mažinimo priemonių (grindžiamas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 122 straipsniu).

⁹⁴ Pasiūlymas dėl reglamento dėl skubios intervencijos, skirtos didelėms energijos kainoms mažinti, COM(2022) 473 *final*.

⁹⁵ Komisijos komunikatas „Transporto sektoriui skirtas nenumatytų atvejų planas“, COM(2022) 211 *final*.

ES teisės aktai būtų iš dalies keičiami ir užtikrinamas jų vykdymas siekiant tinkamai reaguoti į tokius įvykius, jeigu ir kai jie įvyks. Be to, 2021 m. gruodžio mėn. pateiktame pasiūlyme iš dalies pakeisti Šengeno sienų kodeksą⁹⁶ Komisija nustatė koordinavimo mechanizmą, skirtą kovai su grėsmėmis sveikatai taikant priemones prie išorės sienų, ir naują Šengeno apsaugos mechanizmą, kad prie vidaus sienų būtų galima bendrai reaguoti į valstybėms narėms kilusias grėsmes. Įgyvendindama Europos sveikatos sąjungą Komisija taip pat įsteigė Europos pasirengimo ekstremaliosioms sveikatos situacijoms ir reagavimo į jas instituciją (HERA), kad padidintų Europos gebėjimą užkirsti kelią tarpvalstybinėms ekstremaliosioms sveikatos situacijoms ir greitai į jas reaguoti ir kad sustiprintų neatidėliotinių priemonių įgyvendinimą. Be to, taikant Bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo ekstremaliose situacijose priemonę⁹⁷, bus sudarytos sąlygos greitai reaguoti į krizines situacijas, kad toliau vyktų prekių ir žmonių judėjimas ir būtų galima gauti gyvybiškai svarbių prekių ir paslaugų.

Ivairiapusio vykdymo užtikrinimo priemonių rinkinio naudojimas krizės metu

COVID-19 pandemija labai sutrikdė kelionių sektoriaus veiklą, todėl kelios valstybės narės manė, kad reikia reaguoti. Imtasi nacionalinių priemonių, pagal kurias asmenys už atšauktas atostogas gavo tik kelionės čekius arba po ilgo laukimo – kompensacijas, bet šios priemonės neatitiko keleivių turimų teisių į kompensaciją pagal ES teisę. Pirmiausia Komisija anksti pateikė gaires, kaip taikyti ES **keleivių teises** reglamentuojančius teisės aktus⁹⁸, ir paskelbė Rekomendaciją dėl čekių, kurie siūlomi kaip alternatyva kompensacijai už atšauktas kelionių paslaugas⁹⁹, be to, atkreipė dėmesį į būdus, kuriuos taikydamos valstybės narės galėtų vežėjams teikti finansinio likvidumo paramą. Komisija bendradarbiaudama su institucijomis, atsakingomis už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą¹⁰⁰, taip pat užmezgė dialogą su oro transporto bendrovėmis. Todėl 2022 m. 16 didžiųjų Europos oro transporto bendrovių susitarė, kaip reaguoti į esamą padėtį, ir, be kita ko, sutiko kompensuoti daugiau kaip 500 000 skrydžių čekių, kurie buvo nustatyti vartotojams kaip atlygis už skrydžius, atšauktus per pandemiją. Komisija taip pat pradėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūras prieš valstybes nares, pradėjusias taikyti taisykles, kuriomis pažeidžiamas ES keleivių teisių reglamentas¹⁰¹ arba Kelionės paslaugų paketų

⁹⁶ Pasiūlymas dėl Reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso, COM(2021) 891 *final*.

⁹⁷ Pasiūlymas dėl Reglamento, kuriuo nustatoma Bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo ekstremaliose situacijose priemonė ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2679/98, COM(2022) 459 *final*.

⁹⁸ ES keleivių teisių reglamentų aiškinamosios gairės dėl kintančios epideminės COVID-19 situacijos (2020/C89 I/01).

⁹⁹ 2020 m. gegužės 13 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2020/648 dėl čekių, kurie keleiviams ir keliautojams siūlomi kaip alternatyvi kompensacija už kelionių paslaugų paketus ir transporto paslaugas, atšauktus dėl COVID-19 pandemijos.

¹⁰⁰ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/enforcement-consumer-protection/consumer-protection-cooperation-network_en.

¹⁰¹ 2004 m. vasario 11 d. Reglamentas (EB) Nr. 261/2004, nustatantis bendras kompensavimo ir pagalbos keleiviams taisykles atsisakymo vežti ir skrydžių atšaukimo arba atidėjimo ilgam laikui atveju.

direktyva¹⁰². Didžioji dauguma valstybių narių savo praktiką greitai suderino su ES teise ir tik viena byla turėjo būti perduota Teisingumo Teismui.

VIII. IŠVADA

ES teisės vykdymo užtikrinimas yra ir liks vienas pagrindinių Komisijos prioritetų. Šiame komunikate išdėstyta daug ir įvairių priemonių, kurių Komisija ėmėsi, kad užtikrintų ES teisės aktų vykdymą, visada laikydamosi savo galutinio tikslo, t. y. skatinti teigiamus pokyčius ir užtikrinti, kad gyventojai ir įmonės galėtų visapusiškai naudotis ES teisės teikiamais privalumais. Gali būti daug priežasčių, kodėl teisė įgyvendinama nepakankamai arba neteisingai, o siekdama į tai reaguoti Komisija parengė įvairiapusį priemonių rinkinį.

Visapusiškas, pažangus ir strateginis požiūris į vykdymo užtikrinimą davė tiesioginės naudos, nes ne tik oras tapo švaresnis, vandens kokybės standartai – aukštesni, transportas – saugesnis ir vartotojų apsauga – geresnė, bet ir toliau užtikrinamos ES pagrindinės teisės ir laisvės. Visais šiais atvejais labai svarbu bendradarbiauti su valstybėmis narėmis, nes ES teisė įgyvendinama ir taikoma bendromis pastangomis, o tai, ar laikomasi reikalavimų, priklauso nuo valstybių narių – ar jos imasi būtinų veiksmų, kad išvengtų bet kokių pažeidimų ir greitai juos ištaisytų, be kita ko, pasitelkdamos veiksmingą nacionalinę teisingumo sistemą, kurioje veikia nepriklausomi teismai.

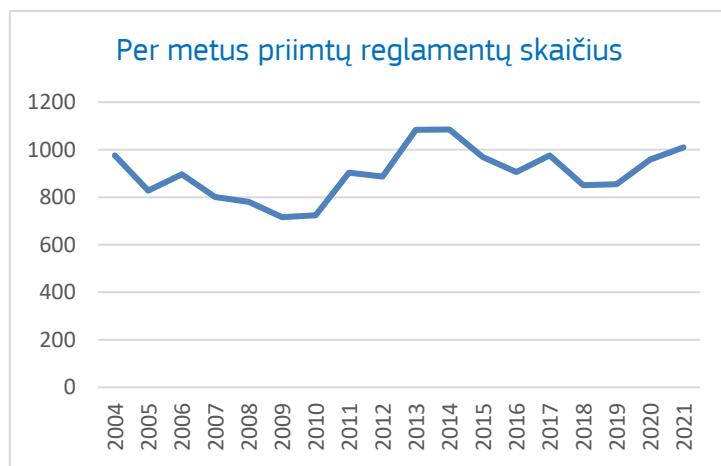
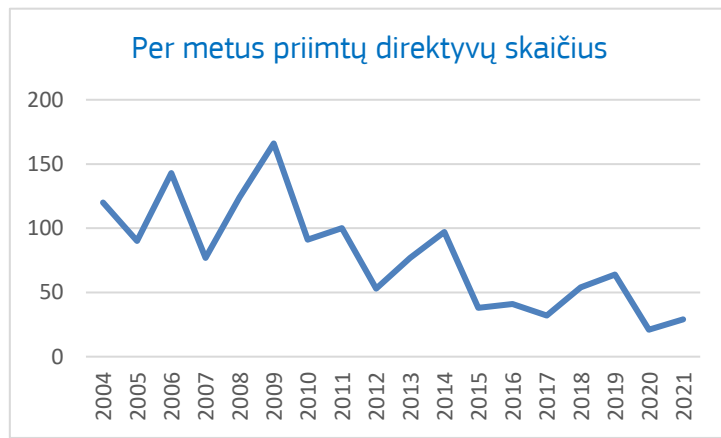
ES teisės vykdymo užtikrinimas reikalauja ne vienkartinių, o nuolatinių Komisijos ir valstybių narių pastangų užtikrinti nuoseklų ir veiksmingą ES taisyklių taikymą ir išvengti galimų problemų. Reaguodama į sparčius pokyčius mūsų tarptautinėje aplinkoje, netikėtas krizes ir naujus vykdymo užtikrinimo sunkumus, Komisija turi nuolat vertinti būdus, kaip toliau gerinti mūsų bendrai sutartų taisyklių įgyvendinimą ir taikymą. Šiuo metu Komisijos lygmeniu ir drauge su valstybėmis narėmis vertinama padėtis, siekiant pasiūlyti tinkamas vykdymo užtikrinimo priemones, kad ES teisė veiktų praktiškai¹⁰³. Visų pirma vertinama, ar dabartinis skundų nagrinėjimo būdas, „EU Pilot“ procesai ir pažeidimų procedūros vis dar atitinka paskirtį. Atliekant šį vertinimą jau svarstoma keletas būdų, kaip gerinti vykdymo užtikrinimą.

Ilgainiui sumažėjo naujų direktyvų, o kaip teisėkūros priemonė vis dažniau naudojami **reglamentai**. Komisija turi nusistovėjusią stebėsenos sistemą ir naudoja ją tam, kad direktyvos būtų greitai ir teisingai perkeltos į nacionalinę teisę. Nors reglamentai veikia tiesiogiai, ne mažiau svarbu juos įgyvendinti ir užtikrinti jų vykdymą, o tai dažnai priklauso nuo nacionalinių valdžios institucijų atliekamo darbo. Siekiant įgyvendinti kai kuriuos reglamentus reikia keisti nacionalinės teisės aktus, o daugelyje tokių dokumentų nacionalinėms agentūroms ar reguliavimo institucijoms nustatomos pareigos, kurios yra labai

¹⁰² 2015 m. lapkričio 25 d. Direktyva (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių.

¹⁰³ Komisijos komunikatas „Geresnis reglamentavimas: bendromis jėgomis renkime geresnius teisės aktus“, COM(2021) 219 *final*.

svarbios, kad teisės aktai būtų įgyvendinti praktiškai. Todėl Komisija dės daugiau pastangų, kad sistemingiau ir strategiškiau stebėtų, kaip įgyvendinami ir taikomi reglamentai, ir užtikrintų jų vykdymą.

Komisija teikia daug svarbos **skaidrumo principui**. Laikantis šio principo sudaromos sąlygos plačiai visuomenei prisiimti bendrą atsakomybę už vykdymo užtikrinimą, o valstybės narės skatinamos greičiau įgyvendinti reikalavimus. Todėl Komisija laipsniškai didina viešai skelbiamos informacijos apie savo vykdymo užtikrinimo veiklą kiekį. Metinėje ES teisės taikymo stebėsenos ataskaitoje¹⁰⁴ išdėstomos pagrindinės tendencijos, išsamiai aprašomas bendradarbiavimas su valstybėmis narėmis ir paaiškinamos reikšmingiausių sprendimų dėl pažeidimų aplinkybės. Viešame pažeidimų bylų registre¹⁰⁵ pateikiama aktualiausia informacija apie naujausius veiksmus, kurių imtasi kiekvienoje byloje. Komisija skelbia pranešimus spaudai apie visus priimtus sprendimus dėl pažeidimų ir pateikia papildomos informacijos apie svarbiausius sprendimus. Vis dėlto plačioji ir pilietinė visuomenė nustatė keletą sričių, kuriose galima užtikrinti didesnę skaidrumą, pvz., vykdant procesą prieš pradėdant pažeidimo nagrinėjimo procedūrą („EU Pilot“), rengiant bylų apžvalgas ir

¹⁰⁴ https://ec.europa.eu/info/publications/annual-reports-monitoring-application-eu-law_en.

¹⁰⁵ https://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/infringement-decisions/?lang_%20code=en&lang_code=lt.

pateikiant naujausius statistinius duomenis apie Komisijos atliekamus vykdymo užtikrinimo veiksmus. Komisija toliau sistemingai dės pastangas, kad viešai skelbiama informacija būtų lengvai prieinama, kokybiškesnė ir jos būtų daugiau. Vertinant padėtį ir glaudžiai bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis bus išsamiau nagrinėjama, kokia papildoma informacija turėtų būti skelbiama viešai ir kokiomis priemonėmis tai turėtų būti daroma.

Galiausiai, vertinant padėtį taip pat bus ieškoma būdų, kaip gerinti Komisijos ir valstybių narių **bendradarbiavimą**, susijusį su greitu ir teisingu direktyvų perkėlimu į nacionalinę teisę.

Padėties vertinimo rezultatų ataskaitą Komisija pateiks 2023 m.